

**STRATEGIA
POLITYKI SPOŁECZNEJ
WOJEWÓDZTWA
WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO
NA LATA 2021-2030**

Olsztyn, 2021 r.

Szanowni Państwo,

Z przyjemnością przekazuję na Państwa ręce *Strategię polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030* – kluczowy dokument programowy służący realizacji regionalnej polityki społecznej. W sposób kompleksowy i długofalowy określa ona cele strategiczne, operacyjne oraz kierunki niezbędnych do podjęcia działań. Jest odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby i ma służyć rozwojowi kapitału ludzkiego i społecznego województwa. Celem przyświecającym *Strategii* jest podniesienie poziomu

i jakości życia mieszkańców naszego województwa.

Do realizacji strategicznych założeń niezbędne jest tworzenie warunków, by samorządy lokalne i instytucje polityki społecznej mogły jeszcze lepiej wspierać mieszkańców regionu zmagających się z życiowymi trudnościami, a także bezpośrednio zaangażowanie w kształtowanie przestrzeni do współpracy międzysektorowej, dostarczanie narzędzi i innowacyjnych rozwiązań. Konieczne jest wzmocnienie kadr instytucji pomocy i integracji społecznej, aby mogły jeszcze lepiej odpowiadać na potrzeby mieszkańców, miały jak najlepsze warunki działania, wiedzę oraz środki finansowe, a także były usatysfakcjonowane warunkami swojej pracy.

Nowa *Strategia* jest podstawą do pozyskiwania krajowych i europejskich środków finansowych na wdrażanie projektów z obszaru włączenia społecznego. Odpowiednio zaprojektowana i wdrażana polityka społeczna stanowi inwestycję, która przynosi korzyści całemu społeczeństwu. Działania zmierzające do integracji społecznej zwiększają potencjał rozwoju, a także sprzyjają zwiększaniu aktywności społecznej we wszystkich obszarach życia społecznego.

Potrzeba opracowania ww. dokumentu wynika z co najmniej kilku powodów: w roku 2020 dobiegło końca wdrażanie dotychczasowej *Strategii*, a także została przyjęta nowa strategia rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, co spowodowało konieczność dostosowania *Strategii polityki społecznej* do najważniejszych dokumentów regionalnych wyznaczających kierunki rozwoju województwa w znacznie szerszym kontekście.

Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030 powstała w wyniku partycypacji i zaangażowania przedstawicieli wielu instytucji i podmiotów działających w obszarze polityki społecznej. Jest wyrazem naszej wspólnej troski o region oraz wynikiem partnerskiej współpracy międzyinstytucjonalnej.

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego liczy na społeczną akceptację *Strategii* oraz współdziałanie instytucji zaangażowanych we wdrażanie polityki społecznej w regionie w osiąganie jej celów.

Gustaw Marek Brzezin
Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Prace nad opracowaniem *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030* zainicjowane zostały Uchwałą Nr XIV/247/20 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 18 lutego 2020 roku, w której określono zasady, tryb i harmonogram prac. Ze względu na wprowadzenie od marca 2020 r. stanu epidemii na terenie całego kraju wywołanego wirusem SARS-CoV-2 i związane z tym ograniczenia m.in. w przemieszczaniu się i organizowaniu spotkań, działania związane z opracowaniem nowej Strategii zostały przełożone na 2021 r.

Zgodnie z przyjętymi zasadami i trybem opracowania *Strategii* Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego powołał w kwietniu 2020 r. Zespół Roboczy do spraw opracowania *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030*, któremu miałam przyjemność przewodniczyć. W jego skład weszły 44 osoby, reprezentujące m.in. Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego, administrację rządową i samorządową, sektor biznesu, jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej, instytucje rynku pracy, bezpieczeństwa publicznego, ochrony zdrowia, edukacji, sektor ekonomii społecznej, organizacje pozarządowe oraz środowiska seniorskie.

Do zadań Zespołu należało przede wszystkim określenie obszarów/priorytetów opracowywanej Strategii, wypracowanie wskaźników, celów oraz działań strategicznych. Z uwagi na obostrzenia wprowadzone w związku ze stanem pandemii pracowaliśmy zdalnie. Łącznie w okresie od grudnia 2020 r. do kwietnia br. odbyło się sześć spotkań przeprowadzonych w formule on-line. Miały one głównie charakter warsztatowy, wzbogacone były wieloma merytorycznymi dyskusjami wynikającymi z dużego zaangażowania Członków Zespołu. Interdyscyplinarny skład Zespołu sumujący wiedzę, doświadczenie i kompetencje jego Członków, pozwolił kompleksowo spojrzeć na analizowane zjawiska społeczne i wypracować propozycję zapisów odpowiadających na najbardziej aktualne wyzwania w obszarze polityki społecznej. Wsparcie merytoryczne i organizacyjne podczas spotkań zapewnione było w ramach projektu „Spójna Integracja Regionalna Ekonomii Społecznej II” realizowanego przez Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych.

Po zakończeniu prac Zespołu, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie przygotował projekt *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030*. Tym sposobem opracowaliśmy dokument wyznaczający kierunki rozwoju polityki społecznej w naszym regionie przez najbliższą dekadę. Ma on charakter interdyscyplinarny, jego wdrażanie będzie wymagało współpracy administracji rządowej i samorządowej, biznesu oraz wielu partnerów: jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej, instytucji

oświaty, kultury i edukacji, rynku pracy, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa publicznego, instytucji kościelnych, organizacji pozarządowych, a także innych podmiotów działających w obszarze polityki społecznej. Wyrażam przekonanie, że współpraca międzyinstytucjonalna podjęta przy opracowywaniu Strategii będzie dobrym początkiem do partnerskiego wdrażania jej zapisów.

Członkom Zespołu oraz przedstawicielom Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie składam serdeczne podziękowania za niezwykle zaangażowanie, profesjonalizm, wniesione doświadczenia i poświęcony czas. Głęboko wierzę, że wspólnymi siłami urzeczywistnimy wizję *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030*.

Jolanta Piotrowska

Członek Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Przewodnicząca Zespołu Roboczego do spraw opracowania *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030*

SPIS TREŚCI

SPIS SKRÓTÓW.....	5
1. ZEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA STRATEGII	7
1.1. Uwarunkowania prawne	7
1.2. Uwarunkowania strategiczne i programowe.....	7
2. DIAGNOZA OBSZARU POLITYKI SPOŁECZNEJ W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM - KLUCZOWE WNIOSKI	13
2.1. Charakterystyka społeczno-demograficzna.....	13
2.2. Wnioski dotyczące obszaru polityki społecznej	20
2.3. Analiza SWOT.....	45
3. WIZJA STRATEGII	48
4. DRZEWO CELÓW	51
5. CEL STRATEGII, OBSZARY I CELE STRATEGICZNE, CELE OPERACYJNE ORAZ DZIAŁANIA.....	52
5.1. Rodzina	52
5.2. Seniorzy	54
5.3. Osoby z niepełnosprawnościami.....	56
5.4. Profilaktyka uzależnień i przeciwdziałanie przemocy	57
5.5. Wspieranie zatrudnienia.....	59
5.6. Ekonomia społeczna i solidarna.....	60
5.7. Kapitał społeczny	61
6. PROGNOZA ZMIAN W ZAKRESIE OBJĘTYM STRATEGIĄ	63
7. SPOSÓB REALIZACJI STRATEGII.....	67
8. RAMY FINANSOWE	69
9. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII	70

SPIS SKRÓTÓW

BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
CIS	Centrum Integracji Społecznej
CUS	Centrum Usług Społecznych
DPS	Dom Pomocy Społecznej
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KIS	Klub Integracji Społecznej
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
MRiPS	Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej
MRPiPS	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
NGO	organizacja pozarządowa
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
OzN	Osoby z niepełnosprawnościami
OZPS	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
PARPA	Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
PES	Podmiot Ekonomii Społecznej
PS	Przedsiębiorstwo społeczne
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
ŚDS	Środowiskowy Dom Samopomocy
UTW	Uniwersytet Trzeciego Wieku
UE	Unia Europejska
WTZ	Warsztat Terapii Zajęciowej
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
ZAZ	Zakład Aktywności Zawodowej

Skład Zespołu Roboczego do spraw opracowania Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030, powołanego Uchwałą Nr 17/223/20/VI Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 21 kwietnia 2020 r.:

<i>Pani Jolanta Szulc</i>	<i>Pani Hanna Taraszkiewicz</i>
<i>Pani Jolanta Piotrowska</i>	<i>Pani Jolanta Biernat-Kalinowska</i>
<i>Pani Katarzyna Koplińska</i>	<i>Pani Iwona Hatowska</i>
<i>Pani Monika Kocimska-Warczak</i>	<i>Pani Lucyna Jędryczka</i>
<i>Pani Małgorzata Dorota Ofierska</i>	<i>Pani Dorota Kasprzak</i>
<i>Pani dr Justyna Krzywkowska</i>	<i>Pan Wiesław Drożdżyński</i>
<i>Pani kom. Ewa Szczepanek</i>	<i>Pan Krzysztof Szulborski</i>
<i>Pani Wiesława Szymczyk</i>	<i>Pan dr n.med. Leszek Cichowski</i>
<i>Pan Arkadiusz Paturej</i>	<i>Pani dr Małgorzata Ciczowska-Giedziun</i>
<i>Pani Bożena Cebulska</i>	<i>Pani Lilia Wieremiej</i>
<i>Teresa Nowacka</i>	<i>Pani Paulina Broża</i>
<i>Pan Piotr Kubarewicz</i>	<i>Pan Marcin Jastrzębski</i>
<i>Pan Janusz Pappelbon</i>	<i>Pan Krzysztof Świątek</i>
<i>Pani Aneta Ruszczyk</i>	<i>Pan Stanisław Brzozowski</i>
<i>Pani Sylwia Jankowska</i>	<i>Pani Jolanta Adamczyk</i>
<i>Pani Elżbieta Skaskiewicz</i>	<i>Pani Beata Januszczyk</i>
<i>Pani Marta Wangin</i>	<i>Pani Elżbieta Dziekan</i>
<i>Pan Maciej Bielawski</i>	<i>Pani Ewa Sapka-Pawliczak</i>
<i>Pan Bartłomiej Głuszak</i>	<i>Pani Dorota Kopec</i>
<i>Pan Marek Borowski</i>	<i>Pani Wiesława Przybysz</i>
<i>Pan Jarosław Kogut</i>	<i>Pan Andrzej Dombrzański</i>
<i>Pani Edyta Anna Skolmowska</i>	
<i>Pani Anna Maria Nadgrabska</i>	

Zespół Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej:

Anna Konecko
Anna Saracen-Wójcik
Anna Daukszys
Magdalena Mańkowska
Anna Weiss
Halina Zygnerska
Tomasz Igielski
Małgorzata Sieńko
Katarzyna Żadziłko

1. ZEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA STRATEGII

1.1. Uwarunkowania prawne

Zgodnie z art. 21 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, opracowanie, aktualizowanie i realizacja *Strategii polityki społecznej* jest zadaniem obowiązkowym samorządu województwa. W jego świetle, stanowi ona integralną część *Strategii rozwoju województwa* i obejmuje w szczególności programy: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz współpracy z organizacjami pozarządowymi – po konsultacji z powiatami.

Obszar polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić między innymi następujące:

- *Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa;*
- *Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;*
- *Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego;*
- *Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;*
- *Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;*
- *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;*
- *Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;*
- *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie;*
- *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii;*
- *Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju;*
- *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych;*
- *Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;*
- *Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych.*
- *Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych;*

1.2. Uwarunkowania strategiczne i programowe

Kluczowe znaczenie dla polityki społecznej mają dokumenty strategiczne i programowe przyjmowane na szczeblu międzynarodowym, krajowym i regionalnym. Definiują one ramy formalno-prawne dla działania władz

samorządowych, a jednocześnie wskazują priorytetowe obszary interwencji publicznej. Szczególnie ważne są te dokumenty, które podejmują temat wykluczenia społecznego jako jedno z głównych wyzwań dla współczesnej polityki społecznej.

Analizując uwarunkowania wynikające z dokumentów międzynarodowych, należy zwrócić uwagę w szczególności na **Agendę na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030**, przyjętą 25 września 2015 roku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych. Stanowi ona plan transformacji w dziedzinach o kluczowym znaczeniu dla ludzkości. W ramach Agendy określono 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Z punktu widzenia polityki społecznej istotne są cele odnoszące się do eliminacji ubóstwa i głodu, zapewnienia wszystkim ludziom zdrowego życia oraz edukacji wysokiej jakości, osiągnięcia równości płci, uczynienia miast i osiedli ludzkich bezpiecznymi i stabilnymi, a także budowy na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu.

Wiodącą siłą, która doprowadziła do przyjęcia *Agendy 2030* była Unia Europejska. Obecnie na jej szczeblu trwa debata nad strategią działań w kierunku zrównoważonej Europy. **Europa 2030, której priorytetem pozostaną** inwestycje społeczne w obszarach edukacji, włączenia społecznego, opieki zdrowotnej i długoterminowej, praw mniejszości, równouprawnienia płci i rozwoju obszarów wiejskich.

Analizując dokumenty szczebla krajowego należy zwrócić uwagę przede wszystkim na **Długookresową Strategię Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności**. Jej główny cel stanowi poprawa jakości życia Polaków. Jego osiągnięcie będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach: konkurencyjności i innowacyjności; równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności państwa. W 2017 roku Rada Ministrów przyjęła także **Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)** stanowiącą aktualizację *Strategii Rozwoju Kraju 2020*. Dokument ten określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym oraz przestrzennym, przedstawiając nowy model rozwoju, czyli rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Główny cel ww. Strategii stanowi „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

W dniu 16 lutego 2021 roku Rada Ministrów przyjęła **Strategię na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030**. Jej głównym celem jest włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Dokument składa się z ośmiu priorytetów, takich jak niezależne życie, dostępność, edukacja, praca, warunki życia i ochrona socjalna, budowanie świadomości oraz koordynacja.

Z punktu widzenia partycypacji społecznej warto również wdrażać założenia **Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030**, której głównym celem jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Jest on realizowany poprzez trzy cele szczegółowe, tj. 1) zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne; 2) wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich oraz 3) zwiększenie wykorzystania potencjału kulturalnego i kreatywnego dla rozwoju.

Ważne są również zapisy **Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030**. Jej główny cel stanowi wzrost kapitału ludzkiego i spójności społecznej w Polsce, natomiast służyć mają mu działania wpisujące się w cztery cele szczegółowe, tj. 1) Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych; 2) Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej; 3) Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy oraz 4) Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.

Na początku 2021 roku Rada Ministrów zaprezentowała projekt uchwały w sprawie przyjęcia **Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027 z perspektywą do roku 2030**. Wśród głównych priorytetów wskazano przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży; przeciwdziałanie bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowemu; usługi społeczne dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; instytucje pomocy społecznej oraz podmioty ekonomii społecznej – wsparcie dla osób i rodzin; integracja cudzoziemców – rozwój usług społecznych dla migrantów oraz wsparcie integracji na rynku pracy.

Istotnym dokumentem jest również **Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej**, którego cel główny brzmi „Do roku 2023 podmioty ekonomii społecznej i solidarnej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostarczycielami usług użyteczności publicznej i realizatorami zadań z zakresu rozwoju lokalnego”. Będzie on realizowany poprzez cele szczegółowe:

- 1) Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej oraz zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego.
- 2) Zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- 3) Zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej na rynku.
- 4) Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej i solidarnej.

Ważna jest również implementacja rozwiązań przewidywanych w ramach **Programu rządowego Dostępność Plus 2018-2025**, ustanowionego Uchwałą nr 102/2018 Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2018 r. Jego główny cel stanowi poprawa dostępności przestrzeni publicznej, produktów i usług w głównych obszarach wsparcia takich jak architektura, transport, edukacja, służba zdrowia, cyfryzacja i usługi. Dostępność dotyczy w szczególności osób na wózkach inwalidzkich, osób niewidomych, osób głuchych, osób z niepełnosprawnościami psychicznymi i intelektualnymi, osób starszych, kobiet w ciąży, osób z małymi dziećmi.

W obszarze polityki senioralnej na uwagę zasługuje **Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. BEZPIECZEŃSTWO – UCZESTNICTWO – SOLIDARNOŚĆ**, przyjęta Uchwałą nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. Cel polityki społecznej wobec osób starszych stanowi podnoszenie jakości życia seniorów poprzez umożliwienie im pozostawania jak najdłużej samodzielnymi i aktywnymi oraz zapewnienie bezpieczeństwa. Obszary dotyczące ogółu osób starszych to m.in. kształtowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie, uczestnictwo w życiu społecznym, tworzenie warunków umożliwiających wykorzystanie potencjału osób starszych, profilaktyka chorób, promocja zdrowia, zwiększanie bezpieczeństwa fizycznego, tworzenie warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej, a także działania na rzecz edukacji dla starości. Obszary uwzględniające działania wobec niesamodzielnymi osób starszych to w szczególności zapewnienie optymalnego dostępu do usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych i opiekuńczo-pielęgniarskich, a także system wsparcia nieformalnych opiekunów niesamodzielnymi osób starszych przez instytucje publiczne.

Głównym dokumentem strategicznym o charakterze regionalnym jest **Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego. Warmińsko-Mazurskie 2030**, przyjęta w dniu 18 lutego 2020 roku do realizacji przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Jej główny cel stanowi spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy, natomiast cele strategiczne i operacyjne są następujące:

- Kompetencje przyszłości
 - Użyteczne kwalifikacje i kompetencje
 - Nowoczesne usługi
 - Profesjonalne organizacje
- Inteligentna produktywność
 - Satysfakcjonująca praca
 - Inteligentna specjalizacja
 - Wysoka konkurencyjność
- Kreatywna aktywność
 - Inspirująca twórczość
 - Efektywna współpraca
 - Ukształtowana tożsamość

- Mocne fundamenty
 - Silny kapitał społeczny
 - Optymalna infrastruktura rozwoju
 - Wyjątkowe środowisko przyrodnicze.

Wskazywane w niej kierunki działań ściśle wiążące się z polityką społeczną i znajdujące odzwierciedlenie w wojewódzkiej *Strategii polityki społecznej* przewidują m.in.:

- uczenie się przez całe życie, w tym kształtowanie społeczeństwa informacyjnego, zwiększenie dostępu mieszkańców do edukacji i zatrudnienia, rozwój kształcenia ustawicznego;
- rozwój usług społecznych i usług zdrowotnych, w tym telemedycznych i teleopiekuńczych, a także przyspieszenie procesu deinstytucjonalizacji;
- uzupełnienie deficytów infrastruktury ochrony zdrowia, w tym dla geriatry, opieki długoterminowej, paliatywnej, rehabilitacyjnej oraz infrastruktury społecznej, socjalnej i opiekuńczej, miejsca świadczenia usług opieki wytchnieniowej;
- wspieranie rozwoju inicjatyw służących włączaniu społecznemu, budowaniu więzi społecznych w regionie, w tym międzypokoleniowych (szczególnie angażujących osoby starsze, młodzież, osoby z niepełnosprawnościami, mniejszości narodowe, rodziny nieaktywne mieszkające w małych społecznościach lokalnych);
- rozwój „banków inicjatyw” oraz platform wymiany dobrych praktyk wspierających integrację społeczną;
- wspieranie rozwoju infrastruktury sprzyjającej aktywizacji społecznej i pracy z rodziną (w tym grup zagrożonych wykluczeniem społecznym), przyjaznej i uwzględniającej potrzeby ludzi starszych, młodzieży, osób z niepełnosprawnościami;
- realizację zintegrowanych programów aktywizacji i integracji (w tym bezrobotnych, bezdomnych i osób z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzieży ze środowisk najuboższych zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa, osób starszych, mniejszości narodowych);
- profilaktykę zdrowotną, realizację programów zdrowotnych oraz promocję zdrowego stylu życia;
- zapobieganie negatywnym zjawiskom społecznym;
- systemy pomocy dla osób uzależnionych i współuzależnionych;
- systemy zastępczej opieki rodzinnej oraz opieki nad osobami starszymi (na poziomie wojewódzkim i powiatowym, wymagających również inicjowania rozwoju wolontariatu, tworzenia grup samopomocowych, wsparcia organizacji pozarządowych działających na rzecz osób i rodzin wymagających pomocy z zewnątrz);
- tworzenie warunków dla powstawania i rozwoju aktywności społecznej oraz kształtowanie i wspieranie postaw obywatelskich mieszkańców w każdym wieku;

- rozwój partycypacji społecznej i wolontariatu; tworzenie infrastruktury integracji i aktywności społecznej, w tym sportowej;
- rozwój partnerskiego regionalnego systemu wsparcia aktywności społecznej i obywatelskiej, w tym organizacji pozarządowych.

Powyższe działania nie wyczerpują katalogu wskazanego w *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego. Warmińsko-Mazurskie 2030*, wskazują natomiast pożądane kierunki rozwoju polityki społecznej, które zostały uwzględnione przy opracowywaniu wojewódzkiej *Strategii polityki społecznej*, tak by zachować spójność obu dokumentów.

2. DIAGNOZA OBSZARU POLITYKI SPOŁECZNEJ W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM - KLUCZOWE WNIOSKI

Niniejszy rozdział zawiera najważniejsze informacje dotyczące polityki społecznej w województwie warmińsko-mazurskim, w tym m.in. charakterystykę społeczną, ekonomiczną, demograficzną a także wnioski dotyczące wybranych obszarów oraz analizę SWOT.

W diagnozie prezentowane są dane z lat 2016-2019 i tam gdzie dane były dostępne również z 2020 roku.

Do opracowania diagnozy posłużono się danymi statystycznymi dostępnymi na stronie internetowej Głównego Urzędu Statystycznego (www.stat.gov.pl), raportami Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie, danymi ze sprawozdań MPiPS-03, opracowaniami własnymi Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie – w tym *Oceną zasobów pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego za 2019 rok*.

2.1. Charakterystyka społeczno-demograficzna

Ludność

- ✓ Województwo warmińsko-mazurskie w 2019 r. **zamieszkiwało 1 422,7 tys.** mieszkańców, co stanowiło 3,7% ludności kraju (12 lokata).
- ✓ **Liczba ludności województwa systematycznie się zmniejsza** – w 2019 r. w porównaniu do roku 2016 – zmalała o 13,6 tys., przy czym średnioroczne tempo ubytku ludności wynosi 44 osoby (w kraju 7 osób na 10 tysięcy mieszkańców).
- ✓ Od 2017 do 2019 roku **liczba osób w wieku produkcyjnym spadła o 2,8%, a wzrosła w wieku poprodukcyjnym – o 6,4%**.
- ✓ **Proces starzenia się ludności w województwie pogłębił się**, o czym świadczy rosnąca wartość mediany wieku. Mediana wieku (wiek środkowy) oznacza, że połowa ludności danego wieku jeszcze nie osiągnęła, a połowa już go przekroczyła. Na koniec 2019 r. wiek środkowy mieszkańca województwa wyniósł 40,7 lat i w porównaniu z 2010 r. wzrósł o ponad 4 lata.
- ✓ **W 2019 roku liczba kobiet przeważała nad liczbą mężczyzn**. Kobiety przeważały liczbowo w grupie wiekowej powyżej 50 roku życia, a najbardziej w grupie powyżej 80 lat. Jedynie w grupie wiekowej 35-39 więcej było mężczyzn.

- ✓ Dalsze przeciętne trwanie życia w latach 2016-2019 waha się w granicach dla kobiet – średnio o około 0,2 roku i dla mężczyzn – średnio 0,5 roku, przy czym **średni wiek kobiet jest o prawie 10 lat wyższy niż mężczyzn.**
- ✓ **Saldo migracji stałej, zarówno w miastach, jak i na wsi, było ujemne** i wyniosło odpowiednio -2 577 oraz -1 173 osoby. Ogólne saldo migracji stałych (wewnętrznych i zagranicznych) w 2019 r. w przeliczeniu na 1000 ludności wyniosło -2,63.
- ✓ W województwie warmińsko-mazurskim w 2019 r. w porównaniu z 2016 r. **zmniejszyła się liczba zawieranych małżeństw** (o 5,0%). Na 1000 ludności w 2019 r. przypadło 4,46 nowo zawartych małżeństw (w kraju 4,78), przy czym nieco więcej w miastach (4,52), niż na wsi (4,37).
- ✓ Współczynnik dzietności w województwie warmińsko-mazurskim w 2019 r. wynosił 1,322 i kształtował się **poniżej średnich wartości dla Polski** (1,419).
- ✓ W województwie od kilku lat utrzymuje się **niekorzystna tendencja związana m.in. z niskim poziomem urodzeń oraz zwiększającą się liczbą zgonów.** W 2019 r. zarejestrowano 12 911 urodzeń żywych, o 5,7% mniej niż rok wcześniej. Współczynnik urodzeń żywych na 1000 ludności w 2019 r. wynosił 9,05 (w kraju 9,77), wobec 9,35 w 2016 r.

Sytuacja ekonomiczna

- ✓ **Rynek pracy w województwie warmińsko-mazurskim należy do najtrudniejszych obszarów aktywności społeczno-gospodarczej w kraju.** Wynika to w dużej mierze z niskiego zatrudnienia (niższego niż przeciętnie w Polsce), niskiego poziomu wynagrodzeń i najwyższego w kraju bezrobocia.
- ✓ Na tle polskiej gospodarki województwo warmińsko-mazurskie odznacza się **stosunkowo niskim poziomem rozwoju gospodarczego.** Wartość produktu krajowego brutto wytworzonego w województwie w 2018 r. wyniosła 467,6 mln zł. Udział regionu w tworzeniu produktu krajowego brutto w 2018 r., ukształtował się na poziomie 2,6%.
- ✓ Przeciętne miesięczne **wynagrodzenie brutto** w 2019 r. było wyraźnie **niższe niż w skali całego kraju** i wyniosło 4 319,51 zł (w Polsce 5 181,63 zł). Sytuacja w województwie warmińsko-mazurskim w zakresie wynagrodzeń uległa poprawie w latach 2015-2019 (w 2015 r. wynosiło 3 495,02 zł), jednak pod względem przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w dalszym ciągu zajmujemy ostatnie miejsce w kraju.

Jakość życia

Z *Diagnozy Społecznej 2015. Warunki i jakość życia Polaków*¹ opracowanej pod kierunkiem prof. Janusza Czapińskiego i prof. Tomasza Panek wynika, że województwo warmińsko-mazurskie zalicza się do grupy regionów charakteryzujących się niekorzystnymi wynikami sytuacji społeczno-ekonomicznej, tj.:

- ✓ **najniższym materialnym poziomem życia i największą częstotliwością występowania gospodarstw domowych oceniających najgorzej swoją sytuację dochodową** (obok podkarpackiego),
- ✓ **najniższym poziomem zaspokojenia potrzeb w zakresie wyżywienia** (obok podkarpackiego i kujawsko-pomorskiego), w zakresie **zasobności materialnej** (obok kujawsko-pomorskiego) oraz w **zakresie wypoczynku** (obok dolnośląskiego),
- ✓ **najniższym poziomem zaspokojenia potrzeb w zakresie warunków mieszkaniowych** (obok lubelskiego i łódzkiego),
- ✓ **najwyższym udziałem gospodarstw negatywnie oceniających zmiany poziomu zaspokojenia potrzeb związanych z kształceniem dzieci** (obok lubelskiego),
- ✓ **najwyższym udziałem gospodarstw mających kłopoty finansowe z zaspokojeniem potrzeb w zakresie wybranych grup artykułów żywnościowych** (obok podkarpackiego),
- ✓ **najwyższym udziałem gospodarstw, które najrzadziej płaciły z własnej kieszeni za usługi zdrowotne oraz za leki,**
- ✓ **największym udziałem gospodarstw nie posiadających oszczędności** (prawie 78%, obok kujawsko-pomorskiego),
- ✓ **największym udziałem gospodarstw, które najczęściej zaciągały pożyczki od osób prywatnych na zaspokojenie bieżących potrzeb,**
- ✓ **najwyższym udziałem gospodarstw uzyskujących pomoc społeczną** (19,7%, obok kujawsko-pomorskiego, świętokrzyskiego i podlaskiego),
- ✓ **najmniejszą religijnością** (obok zachodniopomorskiego, łódzkiego i dolnośląskiego),
- ✓ **najniższą w kraju wrażliwością na dobro publiczne** (obok łódzkiego i wielkopolskiego).

Warunki mieszkaniowe

- ✓ W 2019 r. oddano do użytkowania **więcej mieszkań** niż w 2017 r., tj. 5 806 mieszkań (o 21,4% więcej niż w 2017 r.). Mieszkania oddane do użytkowania w 2019 r. stanowiły **2,8% mieszkań oddanych do użytkowania w kraju.**

¹ *Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*, Janusz Czapiński, Tomasz Panek, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa, 2015 r.

- ✓ W 2019 r. więcej mieszkań przekazano **w budownictwie przeznaczonym na sprzedaż lub wynajem** (wzrost o 29,6%), komunalnym (o 6,1%) oraz indywidualnym (o 0,2%).
- ✓ Zaobserwowano nieznaczny **spadek liczby mieszkań chronionych** – w 2020 r. było 81 mieszkań chronionych z 244 miejscami – co w porównaniu do 2019 roku stanowi spadek o 3 mieszkania a w porównaniu do 2018 r. – wzrost o 15 mieszkań.

Ochrona zdrowia²

- ✓ Mieszkańców województwa cechuje **wysoka samoocena zdrowia** (dane za 2019 r.). Swoje zdrowie jako dobre i bardzo dobre ocenia 69,8% osób (67,4% w Polsce).
- ✓ W 2019 roku **zasoby pracowników medycznych** pracujących bezpośrednio z pacjentem stanowiło: 3 068 lekarzy (w tym 77 lekarzy ze specjalizacją z psychiatrii – łącznie ze specjalistami dziecięcymi), 565 lekarzy dentyków, 6 803 pielęgniarki, 748 położnych, 746 farmaceutów, 794 fizjoterapeutów i rehabilitantów.
- ✓ W 2019 roku **na 10 tys. mieszkańców województwa przypadło**: 48 pielęgniarek, 22 lekarzy, 5 położnych i 4 lekarzy dentyków.
- ✓ Według stanu na 31 XII 2019 r. w **ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej** funkcjonowało ogółem 870 przychodni (co stanowi 3,9% przychodni w Polsce) oraz 274 praktyki lekarskie i stomatologiczne (6,2% praktyk w Polsce).
- ✓ Według stanu na koniec 2019 roku do **stacjonarnej opieki zdrowotnej** zaliczało się m.in.: 39 szpitali ogólnych, 3 szpitale psychiatryczne, 12 zakładów opiekuńczo-leczniczych, 5 zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych, 3 hospicja, 2 ośrodki leczenia odwykowego.
- ✓ W województwie warmińsko-mazurskim **wskaźnik umieralności** w 2019 r. w przeliczeniu na każdy 1000 ludności wyniósł 10,4 a więc był **zbliżony do wskaźnika w całej Polsce** – 10,6.
- ✓ W 2018 r. 36,0% zgonów w warmińsko-mazurskim spowodowanych było **chorobami układu krążenia**, przyczyną 26,9% zgonów były nowotwory, a 7,7% zgonów spowodowanych było chorobami układu oddechowego. Najczęstszymi przyczynami umieralności w województwie w ostatnich latach były: choroby układu krążenia, nowotwory, choroby układu oddechowego oraz przyczyny zewnętrzne.
- ✓ W obszarze zdrowia najważniejszym skutkiem depopulacji, stanowiącym bezpośrednie następstwo starzenia się społeczeństwa regionu, będzie pogarszający się ogólny stan zdrowia i związane z tym **wzrastające**

² Dane dotyczące ochrony zdrowia zostały zaczerpnięte z opracowania *Ochrona zdrowia i pomoc społeczna w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2015-2019* opracowanego przez Urząd Statystyczny w Olsztynie oraz danych Głównego Urzędu Statystycznego.

zapotrzebowanie na opiekę medyczną i usługi opiekuńcze w obliczu zmniejszającej się liczby wykwalifikowanych lekarzy i personelu medycznego (emigracja z nieatrakcyjnego regionu i starzenie się kadry medycznej, co według badanych przedstawicieli JST będzie dużym problemem w województwie warmińsko-mazurskim i co znajduje potwierdzenie w danych NFZ)³.

Kultura i edukacja

- ✓ W 2019 r. w województwie warmińsko-mazurskim funkcjonowały **32 muzea i ich oddziały**. Liczba zwiedzających muzea w 2019 r. wyniosła 720,6 tys. i zwiększyła się w stosunku do 2017 r. o 13,9%.
- ✓ Oprócz muzeów w 2019 r. działało **6 galerii sztuki** (o 1 mniej niż w 2017 r.). Liczba zwiedzających **zwiększyła się** w porównaniu do 2017 r. o 3,0% i wyniosła 145,3 tys. osób.
- ✓ W 2019 roku mieszkańcy województwa mogli również korzystać z **usług kulturalnych** m.in. 20 kin, 5 teatrów i Warmińsko-Mazurskiej Filharmonii im. Feliksa Nowowiejskiego w Olsztynie.
- ✓ **Liczba żłobków systematycznie się zwiększa**. Na terenie województwa w 2017 r. działało 76 żłobków (łącznie z klubami dziecięcymi i oddziałami żłobkowymi w przedszkolach), natomiast w 2019 r. – 110. W porównaniu z rokiem 2018 liczba żłobków zwiększyła się o 19, tj. o 20,9%. Należy jednak zwrócić uwagę, że w 2019 r. **w 79 gminach województwa warmińsko-mazurskiego, żłobki w ogóle nie funkcjonowały**. Analizując dostępność opieki nad małymi dziećmi na poziomie wojewódzkim w 2019 r., warmińsko-mazurskie ma jeden z najniższych wskaźników w kraju.
- ✓ W 2018 r. funkcjonowały 563 **szkoły**, w których uczyło się 111,9 tys. dzieci (w 2016 r. odpowiednio 530 i 86,1 tys.). Było 51 ponadgimnazjalnych szkół specjalnych, w tym w 28 przysposabiających do pracy. Ogółem do tych szkół uczęszczało 1,0 tys. (2,2%) uczniów. Funkcjonowało 68 szkół policealnych w których było 7,6 tys. uczniów, tj. **o 10,0% mniej niż w roku 2016/2017**.
- ✓ Działało 16 szkół wyższych, w tym Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, w których studiowało 27,2 tys. studentów, w tym 19,5 tys. (71,7%) w formie stacjonarnej.
- ✓ **Zdawalność egzaminu maturalnego** wśród absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w 2019 r. wyniosła 77,3% i była nieznacznie niższa niż w 2018 roku. Z egzaminem lepiej poradzili sobie uczniowie liceów ogólnokształcących (83,9%) a gorzej uczniowie techników (65,6%). Dla

³ Analiza przewidywanych konsekwencji sytuacji demograficznej w relacji do systemu społeczno-gospodarczego i układu przestrzennego badanych obszarów. Określenie scenariuszy rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego do 2030 roku. RAPORT CZĄSTKOWY II, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego przy opracowaniu firm Bluehill Sp. z o.o. oraz EPRD Biuro Polityki Gospodarczej i Rozwoju Regionalnego, 2018 r.

porównania w całym kraju maturę zdało 80,5% proc. wszystkich uczniów, co oznacza, że nie poradziła sobie z nim co piąta osoba.

- ✓ Wyniki **egzaminu ósmoklasisty** w roku 2019 osiągnęły średni wynik 57% z języka polskiego (w Polsce 63%), 41% z matematyki (w Polsce 45%), 54% z języka angielskiego (w Polsce 59%).
- ✓ W 2018 roku do **egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie** przystąpiło 404,1 tys. osób (o 9,5 tys. osób mniej niż w poprzednim roku szkolnym), a 304,2 tys. z nich otrzymało świadectwo potwierdzające kwalifikacje w zawodzie (zdało obie części egzaminu).
- ✓ W województwie warmińsko-mazurskim funkcjonują **2 wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli**, którymi są: Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Olsztynie wraz z filią w Olecku (W-M ODN w Olsztynie) oraz Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu (W-M ODN w Elblągu).

Bezpieczeństwo publiczne

- ✓ **Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw** w latach 2017-2019 **wzrósł** z poziomu 71,5% do 75,5%. Jest on **wyższy od wartości wskaźnika krajowego**, który wyniósł 73,1% w 2019 r.
- ✓ **Zmniejsza się liczba przestępstw** – według danych Komendy Głównej Policji w 2018 r. zanotowano ich 25,2 tys., tj. o 6,6% mniej niż w 2016 r.
- ✓ Od 2016 roku znacznej **poprawie ulega sytuacja w ruchu drogowym**. W 2018 r. zanotowano 1,3 tys. wypadków drogowych, tj. o 21,3% mniej niż w 2016 r.

Transport

- ✓ W województwie warmińsko-mazurskim jest **najniższa w Polsce gęstość dróg o nawierzchni twardej**. W latach 2016-2018 długość dróg o twardej nawierzchni zwiększyła się o prawie 454 km. Pomimo zrealizowanych inwestycji województwo **nie dysponuje spójnym szkieletem połączeń drogowych**, a drogi dojazdowe do mniejszych miejscowości są w słabej kondycji. Likwidacja lub wyłączenie połączeń kolejowych **pogarsza możliwości komunikacyjne, zwłaszcza oddalonych od centrum województwa miejscowości**. Niedoinwestowanie infrastruktury w regionie wpływa na nieatrakcyjność lokalnego rynku pracy.
- ✓ Obszary o niewystarczającej dostępności do usług publicznych **wymagają inwestycji w skali mikro**, a także działań organizacyjnych rozszerzających zakres transportu zorganizowanego.
- ✓ Województwo jest **jednym z czterech regionów w kraju, przez które nie przebiegają autostrady**.
- ✓ **Pozytywne zmiany w zakresie dostępności komunikacyjnej** to: uruchomienie portu lotniczego Olsztyn-Mazury oraz bieżące i zakończone inwestycje drogowe. Poprawa połączeń komunikacyjnych dotyczy również

miasta Elbląga, które w przyszłości ma mieć otwartą nową drogę wodną łączącą Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską.

- ✓ Zauważa się **dużą zależność pomiędzy wpływem likwidacji połączeń komunikacyjnych na jakość życia ludności województwa** – 52% badanych mieszkańców wskazało że dostępność komunikacyjna będzie miała duży wpływ na ich życie społeczne⁴.

⁴ Analiza przewidywanych konsekwencji sytuacji demograficznej w relacji do systemu społeczno-gospodarczego i układu przestrzennego badanych obszarów. Określenie scenariuszy rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego do 2030 roku. RAPORT CZĄSTKOWY II, Bluehill Sp. z o.o./ EPRD Biuro Polityki Gospodarczej i Rozwoju Regionalnego, 2019 r.

2.2. Wnioski dotyczące obszaru polityki społecznej

RODZINA

Dane statystyczne

- ✓ **Spadła liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej** – różnorodną pomocą i wsparciem objęto w 2019 roku 156 453 osoby (spadek liczby osób o 2,9%, a liczby rodzin z dziećmi o 15,6% w stosunku do 2018 roku). **Spadek ten nie wynika jednak z rozwiązanych problemów, a z opuszczania systemu przez rodziny, którym poprawiła się sytuacja bytowa dzięki pobieraniu świadczenia wychowawczego 500+.**
- ✓ W 2019 roku, podobnie jak w latach ubiegłych, dominującymi powodami przyznania pomocy i wsparcia były: **bezrobocie (62 691 osób w rodzinach), ubóstwo (59 651 osób w rodzinach), długotrwała i ciężka choroba (38 893 osoby w rodzinach) oraz niepełnosprawność (34 112 osób w rodzinach)**. Najczęściej pomoc przyznawano z tytułu sieroctwa oraz klęsk żywiołowych i ekologicznych.
- ✓ Liczba osób w rodzinach **korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa maleje na przestrzeni ostatnich lat**. W 2019 roku wyniosła 59 651 osób (spadek o 36,76% względem 2017 roku). W 2019 roku **procent ludności pobierającej świadczenie z powodu ubóstwa**, w stosunku do ogólnej liczby osób objętych pomocą społeczną w województwie **warmińsko-mazurskim, wyniósł 49,3%**.
- ✓ Odsetek osób w gospodarstwach domowych w 2018 r. żyjących **poniżej granicy ubóstwa skrajnego** (tzn. poniżej poziomu minimum egzystencjalnego) wynosił 9,6% (w 2016 r. – 9,0%), osiągając **najwyższy poziom w kraju**.
- ✓ **Maleje liczba rodzin korzystających z poradnictwa specjalistycznego**. W 2019 roku skorzystało z niego 5 955 rodzin (spadek o 13% względem 2017 roku)
- ✓ **Liczba rodzin objętych pracą socjalną od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie**. W 2019 roku było to 55 475 rodzin (127 277 osób w rodzinach).
- ✓ **Spada liczba rodzin objętych wsparciem w formie interwencji kryzysowej**. W 2019 roku zostały nią objęte 463 rodziny (1 373 osoby w tych rodzinach) – spadek o 13% względem 2017 r.
- ✓ Według stanu na 31 grudnia 2019 r. w województwie warmińsko-mazurskim **liczba bezdomnych** wyniosła 1 141 osób, z czego zdecydowana większość to mężczyźni (87,82%). Problem dotyka również 14 dzieci (1,23%).
- ✓ W 2019 roku w województwie z powodu trudności w przystosowaniu do życia po **zwolnieniu z zakładu karnego** wsparte zostały 782 osoby (1025 osób w rodzinach).

- ✓ **Maleje liczba rodzin objętych wsparciem asystentów rodziny** – w 2019 roku w województwie pracowało 178 asystentów (184 osoby w 2017 r.), przy czym w 2019 roku asystenci objęli wsparciem 2103 rodziny.
- ✓ **Spadła liczba rodzin zastępczych** – w 2019 r. było ich 1 761, czyli o 94 rodziny mniej niż w 2017 r. Ponadto, systematycznie maleje liczba rodzin spokrewnionych z dzieckiem.
- ✓ **Zmniejszyła się liczba dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej.** Na koniec 2019 roku w pieczy przebywało 2 565 dzieci, co w porównaniu do roku 2017, oznacza spadek o 123 dzieci.
- ✓ **Zdecydowana większość, tj. 76,8% wszystkich dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej przebywała w rodzinnych formach pieczy zastępczej.** Oznacza to, iż kierunek rozwoju pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim odpowiada ogólnopolskiej tendencji zgodnej z zaleceniami wynikającymi z *Ogólnoeuropejskich wytycznych dotyczących przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności.*
- ✓ W latach 2017-2019 na terenie województwa warmińsko-mazurskiego **nie funkcjonowała żadna rodzina wspierająca.**
- ✓ W województwie **brakuje rodzin zastępczych specjalistycznych.**
- ✓ **Średnio ok. 36% dzieci zgłoszonych do Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie kwalifikuje się do przysposobienia.** Większą grupę stanowią dzieci niezakwalifikowane z powodu m.in. silnych więzi z rodziną zastępczą.

Zasoby

- ✓ W województwie w 2019 roku funkcjonowały **następujące podmioty/placówki działające na rzecz dziecka oraz rodziny:**
 - 30 jednostek i punktów poradnictwa specjalistycznego w tym rodzinnego;
 - 4 domy dla Matek z Małoletnimi Dziećmi i Kobiet w Cięży (64 miejsca);
 - 4 ośrodki wsparcia dziennego pobytu (165 miejsc);
 - 13 placówek świadczących usługi w zakresie interwencji kryzysowej;
 - 84 mieszkania chronione (246 miejsc);
 - 3 specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie (55 miejsc);
 - 61 całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych (947 miejsc w placówkach socjalizacyjnych, 59 miejsc w interwencyjnych i 45 miejsc w rodzinnych);
 - 16 świetlic terapeutycznych i socjoterapeutycznych (391 miejsc);
 - 4 placówki prowadzące pracę podwórkową.
- ✓ **Warmińsko-Mazurski Ośrodek Adopcyjny w Olsztynie** z oddziałami w Ełku i Elblągu.
- ✓ **Rada ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego** działająca przy Marszałku Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

- ✓ 22 placówki na łączną liczbę miejsc 731, **świadczące pomoc osobom bezdomnym** (ogrzewalnie, noclegownie, schroniska dla bezdomnych) z których łącznie skorzystało 1 679 osób.
- ✓ 39 **ośrodków wsparcia świadczących usługi na rzecz osób bezdomnych** (jadłodajnie, punkty wydawania paczek żywnościowych, pralnie, łaźnie, punkty pomocy medycznej).
- ✓ 10 centrów integracji społecznej i 48 klubów integracji społecznej.

Rekomendacje

- ✓ W ramach kompleksowego wsparcia rodzin na szczególną uwagę zasługuje potrzeba **rozbudowy systemu usług**, takich jak:
 - tworzenie i rozwijanie placówek **wsparcia dziennego** dla dzieci,
 - rozwój i poprawa dostępności do bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego,
 - rozwijanie i wzmacnianie roli asystentów rodziny i rodzin wspierających,
 - **tworzenie centrów wspierania rodzin** z szeroką ofertą usług oraz Ośrodków Interwencji Kryzysowej,
 - tworzenie **centrów usług społecznych**, których celem będzie ułatwienie świadczenia usług dostosowanych do potrzeb lokalnych społeczności,
- ✓ Ważne jest poszukiwanie **nowych sposobów docierania do rodzin z dziećmi**, których sytuacja finansowa uległa poprawie, więc egzystują już poza systemem pomocy społecznej, jednak nadal borykają się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi.
- ✓ Zasoby pomocy i wsparcia rozlokowane są **najczęściej w pobliżu centrum województwa**. Gminy położone na obrzeżach województwa, zwłaszcza północnym oraz wschodnim nie dysponują ofertą tak zróżnicowaną i dostosowaną do potrzeb mieszkańców. Warto nadal uwzględniać ten fakt przy planowaniu kolejnych inwestycji w tym obszarze.
- ✓ Na terenie wielu gmin **brakuje jednostek specjalistycznego poradnictwa** oraz zgłaszane są deficyty w dostępie do usług świadczonych przez specjalistów, takich jak: psycholog, terapeuta, mediator, prawnik.
- ✓ W dalszym ciągu **liczba asystentów rodziny jest zbyt mała w stosunku do potrzeb**. Oznacza to, że większa jest liczba rodzin wymagających wsparcia z powodu problemów w opiece i wychowaniu dziecka. Asystentura rodzinna jest sposobem na zwiększenie efektywności pomocy poprzez **pracę w środowisku**, jak również na **obniżenie kosztów związanych z organizacją opieki zastępczej**, w tym potencjalnego umieszczania dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. **Zatrudnianie i rozwijanie form pracy asystentów rodziny** umożliwi m.in. powrót dzieci z pieczy zastępczej do rodziny biologicznej oraz zapobiegnie odbieraniu dzieci z rodzin do pieczy zastępczej.
- ✓ Wśród form wsparcia kierowanych do przedstawicieli rodzinnej pieczy zastępczej, które należałoby poszerzać, wskazuje się przede wszystkim na:

szkolenia, konieczność poprawy dostępu do specjalistów, dostępność do systemów diagnostycznych, organizowanie superwizji dla rodzin zastępczych, rozwój poradnictwa, zwiększenie liczby rodzin pomocowych lub zaangażowanie wolontariuszy w zapewnieniu opieki, wymiana doświadczeń pomiędzy rodzinami zastępczymi.

- ✓ Osiem powiatów zgłosiło zapotrzebowanie na skorzystanie z usług regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej w odniesieniu do 22 dzieci. Obecnie na terenie województwa nie funkcjonuje regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna.
- ✓ Należałoby **rozwijać mieszkalnictwo chronione w tych powiatach, w których mieszkania chronione nie funkcjonują** oraz występuje wysoki odsetek osób z niepełnosprawnością, osób w wieku poprodukcyjnym, a także liczba usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej. Ważne jest również **opracowanie programów tanich mieszkań dla młodych rodzin, mieszkań spółdzielczych oraz tanich mieszkań komunalnych budowanych na wynajem.**
- ✓ Wśród najważniejszych potrzeb dla usamodzielnianych wychowanków z rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych, powiaty zgłaszają m.in. **rozwój mieszkalnictwa chronionego, upowszechnienie edukacji ekonomicznej, znalezienie i utrzymanie zatrudnienia, podnoszenie kwalifikacji zawodowych, motywowanie siebie do rozwoju zawodowego.**
- ✓ Z kontroli NIK⁵ wynika, że **pomoc dla byłych więźniów jest rozproszona i nie stanowi spójnej całości.** Skontrolowane ośrodki pomocy społecznej zasadniczo nie realizowały zadań w ramach długofalowej, wszechstronnej pomocy umożliwiającej adaptację w społeczeństwie osób mających trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładów karnych, choć w skuteczny sposób zapewniały tym osobom pomoc doraźną, umożliwiającą zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych. Zgodnie z rekomendacjami NIK, **działania ośrodków względem byłych osadzonych powinny mieć charakter wspierający i aktywizujący.**
- ✓ Jak wynika z kontroli NIK brakuje realnego wsparcia dla usamodzielniających się wychowanków MOW po opuszczeniu placówki.⁶
- ✓ Ośrodki pomocy społecznej wskazują na poniższe **potrzeby w procesie usamodzielnienia osób bezdomnych:**
 - tworzenie lokali socjalnych, mieszkań chronionych oraz mieszkań treningowych dla osób wychodzących z bezdomności,
 - zwiększanie zakresu działań w obszarze profilaktyki bezdomności i wczesnej interwencji,

⁵ Informacja o wynikach kontroli Pomoc społeczna świadczona osobom opuszczającym zakłady karne, raport Najwyższej Izby Kontroli, 2019 (<https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/pomoc-spoeczna-dla-bylych-osadzonych.html>)

⁶ Informacja o wynikach kontroli. Działalność resocjalizacyjna młodzieżowych ośrodków wychowawczych, raport Najwyższej Izby Kontroli, 2017, (<https://www.nik.gov.pl/plik/id,15816,vp,18331.pdf>)

- rozszerzanie wsparcia osób bezdomnych ze strony specjalistów w środowisku oraz w placówkach dla osób bezdomnych: specjalistów ds. uzależnień, psychologów, lekarzy specjalistów (w szczególności psychiatrów), prawników, pedagogów.
- ✓ **Konieczne jest badanie jakości usług oferowanych przez schroniska dla osób bezdomnych, schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, noclegownie i ogrzewalnie.** Dzięki temu będzie wiadomo, ile z tych obiektów wymaga dostosowania do standardów określonych w rozporządzeniach i w jakiej wysokości środki są na to potrzebne⁷.

SENIORZY

Dane statystyczne

- ✓ **W 2019 r. 342 518 mieszkańców województwa miało ponad 60 lat, co stanowiło 24% ogółu mieszkańców.** Oznacza to, że blisko co czwarty mieszkaniec regionu był w wieku senioralnym.
- ✓ Jak pokazują dane statystyczne **w 2050 roku co trzecia osoba, będzie w wieku poprodukcyjnym.** Prognozy dla innych województw są bardzo zbliżone, wahają się od 27% do 32%. Prognozuje się, że w 2050 roku najstarsze będzie województwo świętokrzyskie (32%), zaś najmłodsze województwo pomorskie (27%).
- ✓ Według prognoz GUS **do 2030 niemal we wszystkich powiatach województwa (19 na 21) zmniejszy się liczba ich mieszkańców** w porównaniu do roku 2005. Wzrost liczby mieszkańców do 2030 roku prognozowany jest jedynie w dwóch powiatach, tj. olsztyńskim (o 16,43) oraz ełckim (o 9,41%).
- ✓ W 2019 roku, wśród mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego, w grupie wiekowej powyżej 60 r.ż. **przeważały kobiety**, było ich więcej o nieco ponad 53 tys. – co wskazuje na tzw. **zjawisko „feminizacji starości”**.
- ✓ W 2019 roku wśród mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego **w grupie wiekowej powyżej 60 r.ż. przeważali mieszkańcy miast.** Było ich o blisko 102 tys. osób więcej niż mieszkańców wsi. Największy odsetek w prezentowanej grupie stanowiły osoby w wieku 60-64 lata (29,88%).
- ✓ W latach 2025-2030 **liczba zgonów** (w 2025 r. - 14 142, w 2030 r. – 14 513) **przewyższać będzie liczbę urodzeń** (w 2025 r. – 11 566, w 2030 r. – 10 528). Oznacza, to, że **populacja województwa będzie malała i nie dojdzie do zastępowalności pokoleń.**
- ✓ Prognozowany na 2020 rok współczynnik obciążenia demograficznego w poszczególnych powiatach województwa wynosił między 56 a 67 osób, co oznacza, że **na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało**

⁷ *Wychodzenie z bezdomności – co nie działa?*, raport Najwyższej Izby Kontroli, 2020 r. (<https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/sprawy-spoeczne/wychodzenie-z-bezdomnosci.html>)

będzie od 56 do 67 osób w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym). Do 2030 roku współczynnik ten wzrośnie i będzie wynosił od 70 do 80 osób.

- ✓ W ciągu najbliższych dziesięciu lat powyższe proporcje wzrosną do 60%, czyli w 2030 roku w każdym z powiatów wśród osób w wieku nieprodukcyjnym, **60% będą stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym.**
- ✓ W 2019 roku w województwie warmińsko-mazurskim **świadczenia pieniężne z pomocy społecznej przyznano 10 562 osobom starszym** (tj. 3,08 % osób powyżej 60 r.ż.) o 1 254 mniej niż w 2018 roku - 11 816 os., na łączną kwotę 23 097 607 zł czyli o 12,44% mniej niż w 2018 roku (tj. 26 379 235 zł) – były to świadczenia w formie zasiłku stałego, okresowego, celowego i specjalnego zasiłku celowego.⁸
- ✓ W 2019 roku **usługami opiekuńczymi objęto 6 151 osób natomiast** liczba osób, za które gmina opłaciła pobyt w DPS wyniosła 3 259. Całkowity koszt usług opiekuńczych wyniósł ponad 38 mln zł. Wydatki ponoszone przez gminy za pobyt osób w DPS wyniosły z kolei 86 mln zł. **Zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze (np. teleopiekuńcze) rośnie wraz z wiekiem.**
- ✓ Łącznie, według stanu na grudzień 2020 r., **usługi teleopiekuńcze zostały uruchomione w 58 gminach województwa dla blisko 1 100 seniorów.** Samorząd Województwa udzielił gminom od 2018 roku 50% wsparcia finansowego w łącznej kwocie 332 007,00 zł.
- ✓ Corocznie, o co najmniej kilka procent, **rośnie wysokość środków przeznaczanych na finansowanie kosztów pobytu osób umieszczanych w domach pomocy społecznej oraz utrzymanie DPS,** która wyniosła w roku 2019 – 222 920 tys. zł. Koszt, poniesiony w tej kategorii wzrósł o 8,7% w stosunku do roku 2018 (w 2017 roku było to 7,9%).
- ✓ W Polsce w 2018 r. osoby w wieku 60 lat i więcej, żyjące w gospodarstwach domowych złożonych wyłącznie z osób w tym wieku, dysponowały **przeciętnym miesięcznym dochodem rozporządzalnym przypadającym na jedną osobę w wysokości 1 970 zł.** Przeciętne miesięczne wydatki na jedną osobę w gospodarstwach domowych seniorów ukształtowały się na poziomie 1 501 zł, a ich udział w dochodzie rozporządzalnym tych osób wyniósł 76,2%.
- ✓ W 2018 r. w **ubóstwie skrajnym,** szacowanym w oparciu o wydatki gospodarstw domowych, żyło **4,3% osób w wieku 60 lat i więcej, co oznacza że w stosunku do 2017 r. stopa ubóstwa skrajnego wśród seniorów wzrosła o 0,8 p. proc.**⁹

⁸ Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za rok 2018 i 2019, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, 2019 r.

⁹ Sytuacja osób starszych w Polsce w 2018 r., Główny Urząd Statystyczny, 2019 r.

Zasoby

- ✓ W 2019 r. w województwie funkcjonowały **podmioty działające na rzecz osób starszych**, m.in.:
 - 27 Domów Pomocy Społecznej (dla 1 773 osób),
 - 26 Dziennych Domów Pomocy (dla 954 osób),
 - 12 Rodzinych Domów Pomocy (dla 78 osób)
 - 19 placówek zapewniających całodobową opiekę osobom starszym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku (dla 733 osób),
 - 58 Klubów Seniora (dla 2 063 uczestników),
 - 45 Akademii i Uniwersytetów Trzeciego Wieku (dla ponad 6 200 uczestników),
 - 17 Gminnych Rad Seniorów (z ponad 230 członkami),
 - Społeczna Rada Seniorów Województwa Warmińsko-Mazurskiego (29 członków),
 - Warmińsko-Mazurski Zespół Delegatów Obywatelskiego Parlamentu Seniorów.
- ✓ **Trzy poradnie geriatryczne**, tj. w Nowym Mieście Lubawskim, Olsztynie i Dobrym Mieście. Od 2017 roku w województwie nie powstała żadna nowa poradnia geriatryczna.
- ✓ Od 2010 roku przy Federacji FOSa funkcjonuje **Rzecznik Praw Osób Starszych**.

Rekomendacje

- ✓ **Organizowanie opieki środowiskowej nad osobami starszymi w środowisku lokalnym**. Będzie to możliwe m.in. poprzez zatrudnienie wykwalifikowanych opiekunek, angażowanie pomocy sąsiedzkiej, aktywizowanie środowiska lokalnego, czy wykorzystanie nowoczesnych technologii (teleopieki).
- ✓ Podejmowanie działań zmierzających do **zapewnienia opieki zdrowotnej osobom starszym**, tj.: zwiększenie miejsc w zakładach opiekuńczo-leczniczych oraz utworzenie oddziałów oraz poradni geriatrycznych.
- ✓ **Edukacja członków rodziny w zakresie podstawowej opieki pielęgniarstwa** nad osobą starszą lub z niepełnosprawnościami, z wykorzystaniem różnego rodzaju aplikacji i e-learningu.
- ✓ Realizowanie różnorodnych **form aktywności społecznej, zawodowej, kulturalnej, sportowej** osób starszych (np. kluby seniora, Uniwersytety III Wieku).
- ✓ **Rozwój rzecznictwa** środowisk seniorskich.
- ✓ Tworzenie **miejsc opieki wytchnieniowej** służących opiekunom osób starszych.
- ✓ Uszczuplenie sieci rodzinnych wynikających ze zmian demograficznych i przemian wartości społecznych rodzi **konieczność wzmocnienia pozarodzinnych, nieformalnych związków w celu przeciwdziałania**

wykluczeniu społecznemu seniorów (m.in. poprzez rozwój więzi sąsiedzkiej i międzypokoleniowej).

- ✓ **Rozwój infrastruktury instytucji wspierających seniorów** na północno-wschodniej i południowo-wschodniej ścianie województwa.
- ✓ Uruchamianie za pośrednictwem szkół wyższych **specjalizacji pedagogicznych ukierunkowanych na pracę z osobami dorosłymi oraz starszymi**, zaś poprzez studia podyplomowe – ukierunkowanie umiejętności i kompetencji osób pracujących w zawodach medycznych i okołomedycznych na pracę z osobami starszymi.
- ✓ **Kształtowanie przestrzeni publicznej** przyjaznej osobom starszym i z niepełnosprawnościami.

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Dane statystyczne

- ✓ **Teren województwa warmińsko-mazurskiego zamieszkuje ogółem 210 100 osób z niepełnosprawnościami, co stanowi 14,7% ogółu społeczeństwa tego regionu.**
- ✓ Liczba osób posiadających **orzeczenie o niepełnosprawności lub niezdolności do pracy** w województwie warmińsko-mazurskim na 10 tys. ludności według województw w 2019 r. przekroczyła 680 osób.
- ✓ Z informacji uzyskanych z Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie wynika, że w latach 2017-2019 **liczba orzeczeń o niepełnosprawności wydawanych przez powiatowe zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności w województwie warmińsko-mazurskim utrzymuje się na podobnym poziomie** (w 2017 r. wydano 30 376 orzeczeń dla osób pow. 16 r.ż. i 3 867 do 16 r.ż., a w 2019 r. – 30 825 orzeczeń dla osób pow. 16 r.ż. i 3 595 do 16 r.ż.).
- ✓ Według ogólnopolskiego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), opracowanego przez GUS, na koniec IV kwartału 2019 r. **liczba osób z niepełnosprawnościami prawnie**, w województwie warmińsko-mazurskim w wieku aktywności zawodowej (16 lat i więcej) **wyniosła 135 tys. osób.**
- ✓ W końcu 2019 r. większość osób niepełnosprawnych w Polsce pracujących w średnich i dużych przedsiębiorstwach **była zatrudniona w sektorze prywatnym (76,8%)**. Ponad połowa osób niepełnosprawnych pracowała w sekcji *Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca* (108 tys.) oraz w sekcji *Przetwórstwo przemysłowe* (83,3 tys.).¹⁰
- ✓ Średnia **kwota wypłaconego świadczenia** głównego osobom posiadającym orzeczenie o niezdolności do pracy według płci i województw w 2019 r. **wyniosła 1 553,72 zł.**

¹⁰ Osoby niepełnosprawne w 2019 r., Główny Urząd Statystyczny, 2020 r.

- ✓ **Wzrasta liczba osób zatrudnionych na otwartym rynku pracy, a spada na chronionym rynku pracy.** Jak wynika z informacji uzyskanych z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2019 r. zatrudnionych było 13 346 osób z niepełnosprawnościami, w tym: 8 456 osób na otwartym rynku pracy, (wzrost o 296 osób w porównaniu do 2017 r.) i 4 890 osób na chronionym rynku pracy (spadek o 1 460 osób w stosunku do 2017 r.)
- ✓ **W latach 2017-2020 pracę subsydiowaną** (m.in. w zakładach pracy chronionej, w ramach prac interwencyjnych, robót publicznych, dofinansowania podjęcia działalności gospodarczej) **rozpoczęło łącznie ponad 2 tys. osób z niepełnosprawnościami.**
- ✓ W latach 2017-2019 łącznie w **556 mieszkaniach podwyższony został standard umożliwiający osobom z niepełnosprawnościami funkcjonowanie w najbliższym otoczeniu.** Kwota, jaką średnio przeznaczono na przystosowanie 1 mieszkania wyniosła około 7 tys. zł.
- ✓ **W latach 2017-2019 złożono 3 179 wniosków o dofinansowanie do likwidacji barier architektonicznych, komunikacyjnych i technicznych.** Na ten cel przekazano prawie 12 mln zł, a wsparciem objęto 3 099 osób z niepełnosprawnością.
- ✓ **Zwiększyła się liczba punktów sprzedaży i wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego, ortopedycznego i środków pomocniczych.** W 2019 r. funkcjonowało ich 212 (wzrost o 59 w por. do 2017 r.), z czego ok. 35% znajdowało się na terenie powiatu olsztyńskiego grodzkiego. Z usług ww. placówek skorzystały ogółem 23 392 osoby z niepełnosprawnościami (wzrost o 9 160 w por. 2017 r.). Jednak z uwagi na duże zapotrzebowanie społeczne na sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, **liczba tych placówek jest ciągle niewystarczająca.**
- ✓ Polska zajmuje **13. miejsce w Unii Europejskiej pod względem liczby prób samobójczych.** W ciągu ostatnich lat ich liczba w grupie osób 13-18 lat wzrosła aż o 134%, to najwięcej spośród wszystkich grup wiekowych.
- ✓ W 2020 r. w policyjnych statystykach odnotowano **905 prób samobójczych wśród nastolatków**, 96 zakończyło się zgonem. Ok. 40% osób w grupie wiekowej 18-24 lata przyznało, że w ostatnim okresie pogorszyło się ich samopoczucie psychiczne. To odsetek najwyższy od 2 dekad.
- ✓ Polska zajmuje **ostatnie miejsce w UE pod względem liczby psychiatrów na 100 tys. mieszkańców.** Z danych z 2021 r. wynika, że w Polsce pracuje 4 347 psychiatrów, w tym 482 – dziecięcych, co oznacza, że 1 lekarz tej specjalizacji przypada na 15 tys. dzieci.
- ✓ Populacja osób z niepełnosprawnościami nie jest jednorodna. Globalny wskaźnik **jakości życia będący uśrednioną wartością wskaźników cząstkowych przyjął wartość 38,5 pkt na możliwe 100.**
- ✓ Patrząc na populację osób niepełnosprawnych przez pryzmat rodzaju niepełnosprawności widać wyraźnie, że **najniższe wartości wskaźnik**

jakości życia osiąga dla osób niepełnosprawnych intelektualnie (24,5 pkt) oraz dla osób chorujących psychicznie (31,2 pkt).¹¹

- ✓ Obszarami o zdecydowanie największej skali „deprywacji” jest obszar **aktywności edukacyjnej** (74% badanych plasuje się w dwóch dolnych segmentach tego wskaźnika, w tym 61% w najniższym) oraz wskaźnik aktywności zawodowej (59% populacji plasuje się w dwóch najniższych segmentach, w tym 50% w najniższym).

Zasoby

- ✓ W 2019 r. województwie funkcjonowały **następujące podmioty**:
 - 28 DPS dla osób z niepełnosprawnościami (z 2 497 miejscami);
 - 70 Środowiskowych Domów Samopomocy (3 652 miejsc dziennych i 56 miejsc całodobowych);
 - 22 Specjalne Ośrodki Szkolno-Wychowawcze (do których uczęszczało 564 dzieci) ;
 - 35 Warsztatów Terapii Zajęciowej (1 488 uczestników);
 - 9 Zakładów Aktywności Zawodowej (zatrudniających 429 osób);
 - 39 Zakłady Pracy Chronionej (zatrudniających 4 861 osób);
 - 610 placówek, instytucji i ośrodków wsparcia umożliwiające rehabilitację osób z niepełnosprawnościami.
- ✓ Osoby z niepełnosprawnościami mogły uzyskać wsparcie w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej w **10 Centrach Integracji Społecznej** oraz **48 Klubach Integracji Społecznej**.
- ✓ Działalność **212 punktów sprzedaży i wypożyczalni** sprzętu rehabilitacyjnego, ortopedycznego i środków pomocniczych.
- ✓ Działalność **Warmińsko-Mazurskiego Sejmiku Osób Niepełnosprawnych**.
- ✓ Działalność **Ośrodka Informacji dla Osób Niepełnosprawnych w Olsztynie** przy Miejskim Zespole ds. Rehabilitacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych.
- ✓ Działalność **Wojewódzkiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych** przy Marszałku Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Rekomendacje

- ✓ Na podstawie ogólnopolskiego badania zrealizowanego przez PFRON¹² wyróżnić można trzy rodzaje potrzeb, wskazane przez więcej niż 15% badanych osób z niepełnosprawnościami:
 - **potrzeby w obszarze mieszkalnictwa i samodzielnego życia (17%)**
 - w szczególności pomoc asystenta lub pielęgniarzki w codziennych

¹¹ *Badanie potrzeb osób niepełnosprawnych*, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, 2017.

¹² *Badanie potrzeb osób niepełnosprawnych*, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, 2017.

- czynnościach, dostosowanie mieszkania do indywidualnych potrzeb danej osoby z niepełnosprawnością. Potrzeby w tym obszarze były najbardziej istotne dla osób z niepełnosprawnością ruchową (25%) oraz dla osób z niepełnosprawnością intelektualną (23%);
- **potrzeby związane z przyrządami, urządzeniami lub technologiami** (16%) – m.in. sprzęt ortopedyczny lub optyczny, sprzęt umożliwiający/poprawiający słyszenie oraz sprzęt komputerowy, ale też różnego rodzaju urządzenia dnia codziennego pomagające niwelować ograniczenia związane z niepełnosprawnością;
 - **potrzeby związane z transportem i przemieszczaniem się** (16%) – głównie likwidacja barier architektonicznych w przestrzeni publicznej, ale też przystosowanie środka transportu szczególnie ważne są dla osób z dysfunkcją ruchu (25%), a także z dysfunkcją wzroku (14%).
- ✓ Osoby z niepełnosprawnościami to grupa wyraźnie potrzebująca wsparcia **ukierunkowanego na poprawę jakości życia we wszystkich obszarach**, wsparcia skutecznego i działającego w sposób kompleksowy/systemowy.
 - ✓ Ważne są wszelkie działania podnoszące aktywność zawodową OzN, gdyż ma ona bardzo duży wpływ na ogólną jakość życia OzN, np. poprzez **zapewnienie dostępu do szkoleń, staży i pośrednictwa pracy, doradztwa zawodowego, a także wsparcia psychologicznego** niwelującego negatywną postawę wobec pracy jako wartości.
 - ✓ Należy dążyć do deinstytucjonalizacji wsparcia dla OzN poprzez ich wsparcie w miejscu zamieszkania i pomoc w utrzymaniu samodzielności.
 - ✓ Ważne są działania aktywizujące oraz wspierające aktywność zawodową opiekunów OzN – np.: w formie dziennych domów pobytu lub usług asystenckich w miejscu zamieszkania, organizowanie miejsc **opieki „wytchnieniowej”**.
 - ✓ Tworzenie **mieszkań chronionych/wspomaganych wolnych od barier architektonicznych**, wyposażonych w różnego rodzaju udogodnienia techniczne, czujniki itp., zastępujących pobyt w placówce całodobowej, przy jednoczesnym stworzeniu warunków do samodzielnego funkcjonowania i integracji z lokalną społecznością.
 - ✓ Konieczne są **działania zmierzające do zmiany światopoglądu i zwalczania stereotypów** wśród pracodawców i ich pracowników.

PROFILAKTYKA UZALEŻNIEŃ I PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY

Dane statystyczne

- ✓ **Wzrasta liczba osób uzależnionych od alkoholu.** Analizy szacunkowe opracowane przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (PARPA) wskazują, że liczba tych osób w 2019 r. **wzrosła o 13,3%** w stosunku do 2017 r. (w 2019 r. wyniosła 6 985 – tj. liczba osób,

które skorzystały z punktu konsultacyjnego z powodu alkoholizmu, a w 2017 r. było ich 5 558).

- ✓ Z danych PARPA wynika, że **spożycie alkoholu w Polsce na jednego mieszkańca wzrosło** w ostatniej dekadzie o 0,72 litra. Szacuje się, iż około 2% polskiej populacji stanowią osoby uzależnione od alkoholu, zaś około 5-7% - osoby pijące szkodliwie.
- ✓ W otoczeniu osób uzależnionych (rodziców, współmałżonków) żyje około 4% dorosłych i dzieci. Według PARPA z oferty **punktów konsultacyjnych w 2019 r. skorzystało 3 074 dorosłych członków rodzin z problemem alkoholowym, natomiast 1 840 dzieci z rodzin alkoholowych skorzystało z pomocy oferowanej przez świetlice** z programem socjoterapeutycznym i opiekuńczo-wychowawczym.
- ✓ **W województwie obserwuje się tendencję spadkową w liczbie punktów sprzedaży napojów alkoholowych.** W 2019 r. funkcjonowało 4 939 punktów a w 2017 r. 5 284 punkty. Rośnie natomiast liczba mieszkańców przypadająca na jeden punkt sprzedaży napojów alkoholowych ogółem: w 2019 r. było to 278 osób, a w 2017 r. – 269 osób.
- ✓ W celu prowadzenia postępowań zmierzających do zobowiązania osób uzależnionych od alkoholu do podjęcia leczenia, a także uruchamiania działań z zakresu profilaktyki antyalkoholowej, w każdej gminie powołuje się **komisje rozwiązywania problemów alkoholowych.** W roku 2019 w ich skład wchodziły 722 osoby.
- ✓ Analizując dane dotyczące udzielania świadczeń z systemu pomocy społecznej w latach 2017-2019 można zauważyć, że **liczba rodzin oraz osób w rodzinach, którym przyznano świadczenia z powodu alkoholizmu spadła o 14,2% (w 2017 r. 3 916 rodzin a w 2019 r. 3 360).**
- ✓ **Liczba osób uczestniczących w psychoterapiach indywidualnych i grupowych pozostaje na zbliżonym poziomie (7 356 w 2017 r. a 7 407 w 2019 r.).**
- ✓ **Spadła liczba skierowań do placówek psychiatrycznych i odwykowych** – w 2019 roku w stosunku do 2017 r. spadła o 17,6% (odpowiednio 572 i 694 skierowania).
- ✓ **W roku 2019 we wszystkich gminach województwa realizowano szkolne i pozaszkolne programy profilaktyczne,** które objęły łącznie 59 077 uczniów (w 2017 r. – 55 810), 2 381 nauczycieli i wychowawców (w 2017 r. – 2 220) oraz 9 081 rodziców (w 2017 r. – 8 034).
- ✓ Analizując przypadki zatruc i podejrzeń zatruc nowymi narkotykami (nowymi substancjami psychoaktywnymi oraz środkami zastępczymi), zauważa się, że po rekordowym 2015 roku związanym z wybuchem tzw. epidemii „Mocarza”, **spada udział zatruc w najmłodszych grupach wiekowych.** Największą liczbę zgłoszeń w populacji pełnoletnich pacjentów obserwuje się w grupie wiekowej młodych dorosłych (19-24 lat) oraz osób w przedziale

wiekowym oscylującym od 30 o 39 lat.¹³ Dla porównania w województwie warmińsko-mazurskim najwięcej osób identyfikuje się w grupie powyżej 25 lat.

- ✓ W 2019 r. **rejestr zgłoszonych zatruc i podejrzeń zatruc** obejmował łącznie 2 930 przypadków, w tym 2 148 w zakresie nowych substancji psychoaktywnych i środków zastępczych. Pod względem liczby zatruc nowymi substancjami psychoaktywnymi i środkami zastępczymi województwo uplasowało się w skali całego kraju na 11 miejscu (24 przypadki).¹⁴
- ✓ Oprócz uzależnień od substancji psychoaktywnych należy wspomnieć także o **stale rosnącej liczbie osób doświadczających uzależnień behawioralnych**. Zalicza się do nich m.in. zaburzenia uprawiania hazardu, zespół uzależnienia od internetu (używanie komputera, granie w gry) oraz inne zachowania kompulsywne.
- ✓ W roku 2019 **liczba rodzin objętych wsparciem z powodu narkomanii zmalała** o 10 w stosunku do roku 2017.
- ✓ W 116 gminach województwa funkcjonują zespoły interdyscyplinarne, które w roku 2019 objęły pomocą 4 884 osoby.
- ✓ Na terenie województwa w 2019 roku wypełniono ogółem 4 642 **formularze „Niebieska Karta -A”, co stanowi spadek o 1 551** w stosunku do roku 2017. Liczba formularzy wszczynających nową procedurę „NK” wyniosła 3 705, zaś dokumentujących kolejne przypadki przemocy w rodzinie w trakcie trwającej procedury – 937.
- ✓ **Liczba osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie systematycznie spada** (według rejestrów prowadzonych przez policję) – w stosunku do 2017 roku o 27,8%. Najczęściej, przemocy wobec osób najbliższych dopuszczali się mężczyźni, których w 2019 roku odnotowano 3 750 (w 2017 – 5 160, w 2018 r. – 3 960). W 12 przypadkach przemocy wobec osób najbliższych dopuścili się osoby nieletnie.
- ✓ W ramach zadań powiatów, 326 osób stosujących przemoc w rodzinie zostało objętych w roku 2019 **programem oddziaływania korekcyjno-edukacyjnego**. W porównaniu do roku poprzedniego liczba adresatów tego rodzaju działań spadła o 50 osób.

Zasoby

- ✓ **W 2019 r. województwie funkcjonowały następujące podmioty:**
 - 10 Centrów Integracji Społecznej (930 uczestników),
 - 33 Ośrodki Lecznictwa Odwykowego (1 917 leczonych);

¹³ *Nowe narkotyki jako problem zdrowia publicznego w Polsce*, T. Białas (w:), „Serwis Informacyjny Uzależnienia”, nr 3 (87) 2019 r.

¹⁴ *Raport Głównego Inspektora Sanitarnego dotyczący zatruc środkiem zastępczym lub nową substancją psychoaktywną w Polsce*, Państwowa Inspekcja Sanitarna, Warszawa, 2020 r.

- 1 Ośrodek pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem;
 - 53 świetlice środowiskowe (1 379 miejsc);
 - 13 placówek świadczących usługi w zakresie interwencji kryzysowej;
 - 30 placówek poradnictwa specjalistycznego w tym rodzinnego;
 - 17 Przyjaznych Pokoi Przesłuchań Dzieci;
 - 3 Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie (dla 147 osób);
 - 29 organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie.
- ✓ **Ekspert Wojewódzki ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii** Województwa Warmińsko-Mazurskiego.
- ✓ **Instytucje świadczące pomoc w zakresie terapii uzależnień dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych.** Według danych PARPA w roku 2019 na terenie województwa warmińsko-mazurskiego funkcjonowało: 17 stowarzyszeń abstynenckich i 5 klubów abstynenckich.

Rekomendacje

- ✓ Problemy wynikające z nadmiernego spożywania alkoholu stanowią obecnie jedno z ważniejszych zagadnień rozpatrywanych w obszarze polityki społecznej. Zjawisko to ma istotny wpływ nie tylko na funkcjonowanie w wymiarze jednostkowym i rodzinnym, ma także związek z poczuciem bezpieczeństwa społecznego oraz ogólnym stanem zdrowia ludności. Problemy wynikające z uzależnienia od alkoholu wymagają **poszukiwania ich skutecznych rozwiązań zarówno na poziomie kraju, jak też w wymiarze regionalnym i lokalnym.**
- ✓ Oprócz przemocy w środowisku rodzinnym, poważnym problemem społecznym staje się w ostatnich latach **przemoc rówieśnicza**, w szczególności z wykorzystaniem mediów elektronicznych. Podnoszenie wiedzy na temat cyberprzemocy i jej konsekwencji zarówno w szkołach, jak i przestrzeni edukacji nieformalnej, przyczynić się może do wspierania rodziców w realizacji rodzinnych funkcji opiekuńczo-wychowawczych i emocjonalno-ekspresyjnych.
- ✓ Niezmiernie ważne jest **wzmacnianie kompetencji oraz umiejętności kadry** pracującej w obszarze wspierania rodzin z problemem przemocy oraz uzależnień.
- ✓ Przygotowanie i wdrażanie kompleksowych **rozwiązań w zakresie rozpoznawania sytuacji problemowych, adekwatnego reagowania.**
- ✓ **Objęcie opieką dzieci i młodzieży z grup ryzyka** (środowiska zmarginalizowane społecznie, zagrożone demoralizacją i wykluczeniem społecznym).
- ✓ **Inicjowanie działań profilaktycznych** w pozaszkolnych placówkach dla dzieci i młodzieży, np. poprzez organizowanie i finansowanie szkoleń

przygotowujących nauczycieli i pracowników systemu pomocy społecznej do realizacji programów rekomendowanych.

- ✓ **Wzmacnianie systemu pomocy psychiatrycznej, psychologicznej i socjoterapeutycznej** dla dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniami.
- ✓ Pandemia miała wpływ na wzrost stosowania przemocy w rodzinie, dlatego osoby zagrożone, doświadczające przemocy nie mogą być pozbawione czy pozostawione bez niezbędnego wsparcia. **Chronienie ofiar przemocy, w tym ofiar cyberprzemocy powinno być priorytetem.**
- ✓ Konieczne są **analizy funkcjonowania systemu przeciwdziałania przemocy** w rodzinie w okresie pandemii, np.:
 - prowadzenie lokalnych diagnoz na temat zjawiska przemocy w rodzinie, np. skali problemu, postaw wobec problemu oraz włączanie się w ogólnopolskie projekty badawcze.
- ✓ Prowadzenie lokalnych **działań informacyjno-edukacyjnych** na temat zjawiska przemocy w rodzinie, w tym przemocy wobec dzieci.
- ✓ Włączanie się w ogólnopolskie akcje **promujące życie rodzinne bez przemocy.**
- ✓ Ważne jest przygotowanie przedstawicieli służb mających kontakt z osobami stosującymi przemoc **do motywowania tych osób do udziału w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.**
- ✓ Istotne byłoby **usprawnienie współpracy, w tym przepływu informacji** między przedstawicielami różnych służb, ze szczególnym uwzględnieniem policji i kuratorskiej służby sądowej, w celu przeprowadzania szybszej i skuteczniejszej interwencji wobec sprawców przemocy.
- ✓ Konieczne jest umożliwienie **szerokiego dostępu do informacji** (bezpłatne aplikacje) oraz informowanie o możliwościach pomocy z wykorzystaniem różnych kanałów (sms-y, e-maile, portale społecznościowe)¹⁵.

WSPIERANIE ZATRUDNIENIA

Dane statystyczne

- ✓ **W grudniu 2020 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w województwie warmińsko-mazurskim wyniosła 51,5 tys. osób** i była mniejsza o 1,6 tys. osób niż w 2018 r. Kobiety stanowiły 58,0% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych (w 2018 r. – 57,8%).
- ✓ **Blisko połowę osób bezrobotnych w 2020 roku (49,5%)** stanowiły osoby długotrwale bezrobotne, tj. pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych.

¹⁵ Badanie ankietowe pt. „Zjawisko przemocy w dobie pandemii” przeprowadzonego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w maju i czerwcu 2020 r.

- ✓ Pomimo spadku bezrobocia w regionie, **stopa bezrobocia w województwie była nadal najwyższa w kraju**. W grudniu 2020 r. stopa bezrobocia rejestrowanego wyniosła 10,1% (wzrost o 1 p.p. w porównaniu do 2019 r. i spadek o 0,3 p.p. w stosunku do 2018 r.).
- ✓ **Zmalała liczba osób w rodzinach, którym przyznano decyzją świadczenie ze względu na bezrobocie** – w 2019 r. wyniosła 62 691, co oznacza spadek o 25,0% w porównaniu do roku 2017.
- ✓ Według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, **zmała współczynnik aktywności zawodowej** w województwie warmińsko-mazurskim – w 2019 r. wyniósł 52,7% (54,0% w roku 2017)¹⁶. **Wzrósł natomiast wskaźnik zatrudnienia**, który w tym okresie ukształtował się na poziomie 51,0% (wobec 50,2% w 2017 r.).
- ✓ W 2019 r. w porównaniu do 2018 r. zaobserwowano **wzrost przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw przy jednoczesnym spadku liczby bezrobotnych i stopy bezrobocia rejestrowanego**. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw wyniosło 149,4 tys. osób, tj. o 1,9% więcej niż przed rokiem.
- ✓ Oceniając wpływ prognozowanych zmian demograficznych na funkcjonowanie rynku pracy, wskazywano w pierwszej kolejności na **brak pracowników o wymaganych kwalifikacjach (74%)**, a także **konieczność podniesienia płac przez pracodawców (58%)** oraz **pojawienie się imigrantów zarobkowych (55%)**. Biorąc pod uwagę gminy wyludniające się i szczególnie zagrożone depopulacją można stwierdzić, że na brak pracowników o wymaganych kwalifikacjach jako podstawowy problem w sektorze rynku pracy wskazywali przedstawiciele wszystkich typów gmin¹⁷.
- ✓ W 2019 r. w ramach prognoz wskazywano **30 zawodów deficytowych w których** mogły pojawić się problemy ze znalezieniem kandydata do pracy. Udział procentowy zawodów deficytowych w całej badanej grupie w porównaniu do prognozy z 2018 r. uległ zwiększeniu (z 15% do 18%). przewidywano, iż w województwie warmińsko-mazurskim największe szanse na znalezienie zatrudnienia w 2019 roku mieli fachowcy w branży: **budowlanej, transportowej, gastronomicznej, produkcyjnej, usługowej i medycznej**¹⁸.
- ✓ W prognozie na 2019 rok wśród 30 zawodów deficytowych – 11 zawodów prognozowanych było jako **zawody trwale deficytowe** (na które zapotrzebowanie było wskazywane przez cztery edycje), 8 zawodów (w prognozowanych latach 2017-2019) i 5 zawodów (w prognozowanych latach 2018-2019) utrzymało deficyt, jeden zawód (tj. brukarz) powrócił do

¹⁶ Do pracujących zaliczono wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej.

¹⁷ *Analiza przewidywanych konsekwencji sytuacji demograficznej w relacji do systemu społeczno-gospodarczego i układu przestrzennego badanych obszarów. Określenie scenariuszy rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego do 2030 roku. RAPORT CZĄSTKOWY II*, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego przy opracowaniu firm Bluehill Sp. z o.o. oraz EPRD Biuro Polityki Gospodarczej i Rozwoju Regionalnego, 2018, s. 48-49.

¹⁸ *Barometr Zawodów 2019. Raport podsumowujący badanie w województwie warmińsko-mazurskim*, Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie, Kraków, 2018 r.

kategorii zawodów deficytowych, pozostałe 5 zawodów to nowe zawody deficytowe¹⁹.

- ✓ Jedynym **zawodem nadwyżkowym** w 2019 roku byli **ekonomiści**, który jako nadwyżkowy wskazało 13 powiatów²⁰.
- ✓ Zachodzące coraz szybciej zmiany technologiczne, w tym związane z wprowadzaniem tzw. *gospodarki cyfrowej 4.0*, sprawiają, że **posiadane kwalifikacje w szybkim tempie ulegają dezaktualizacji**.

Zasoby

- ✓ W województwie warmińsko-mazurskim w **obszarze wspierania zatrudnienia działało w 2019 roku**:
 - 15 spółdzielni pracy;
 - 14 spółek non-profit;
 - 330 kół gospodyń wiejskich;
 - 73 przedsiębiorstwa społeczne;
 - 75 spółdzielni socjalnych;
 - 5 spółdzielni inwalidów i niewidomych;
 - 39 zakładów pracy chronionej;
 - 10 centrów integracji społecznej;
 - 48 klubów integracji społecznej,
 - 35 warsztatów terapii zajęciowej;
 - 9 zakładów aktywności zawodowej;
 - 11 Inkubatorów Przedsiębiorczości Społecznej.
- ✓ W rejestrze REGON znajduje się 131,3 tys. podmiotów z obszaru województwa.
- ✓ Działalność **Ochotniczych Hufców Pracy** i ich jednostek organizacyjnych, tj. 6 Hufców Pracy, 3 Ośrodki Szkolenia i Wychowania, 2 Centra Edukacji i Pracy Młodzieży, 2 Mobilne Centra Informacji Zawodowej, 9 Młodzieżowych Centrów Kariery, 2 Młodzieżowe Biura Pracy.
- ✓ Działalność Wojewódzkiej i powiatowych **rad rynku pracy**.
- ✓ Funkcjonowanie **Specjalnych Stref Ekonomicznych**.

Rekomendacje

- ✓ Biorąc pod uwagę zapisy Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia w Województwie Warmińsko-Mazurskim na 2021 rok, szczególnym wsparciem na rynku pracy należy obejmować **bezrobotnych do 30 roku życia, bezrobotnych powyżej 50 roku życia, kobiety, w szczególności wchodzące lub powracające na rynek pracy po urodzeniu dziecka, bezrobotnych niepełnosprawnych oraz osoby bez kwalifikacji zawodowych**.

¹⁹ J.w.

²⁰ J.w.

- ✓ W realizowanych działaniach integrujących należy utrzymać **bogată ofertę szkoleń zawodowych**, jednak tylko takich, które kończą się uzyskaniem kwalifikacji (uprawnień, certyfikatów) uznawanych na rynku pracy. Należy zweryfikować lokalne zapotrzebowanie na określone zawody tak, by maksymalizować szanse zaistnienia na rynku pracy.
- ✓ Należy propagować **wiedzę o aktywnej integracji wśród mieszkańców województwa i władz samorządowych**. Należy informować nie tylko o ofercie wsparcia, ale także promować potencjalne korzyści i unaoczniać osiągnięte efekty, m.in. poprzez prezentowanie opinii i doświadczeń uczestników. Promocja powinna wykorzystywać różnorodne metody, w tym: Internet, lokalne media, sesje władz samorządowych czy plakaty w miejscach publicznych.
- ✓ Należy dawać pierwszeństwo **programom uwzględniającym długofalowe wsparcie odbiorców**, które trwa po zakończeniu głównego etapu działań integrujących. Należy utrzymywać kontakt z uczestnikami zakończonych działań w celu monitorowania ich sytuacji i umożliwienia w razie potrzeby skorzystania z dodatkowego doradztwa.
- ✓ Działania na rzecz tworzenia warunków do **powstawania nowych miejsc pracy oraz aktywizacji zawodowej, a także rozwoju szkolnictwa zawodowego** ukierunkowanego na potrzeby lokalnego rynku pracy i kształtowania postaw przedsiębiorczości oraz promowania idei uczenia się przez całe życie.
- ✓ Ważna jest efektywna współpraca instytucji pomocy i integracji społecznej oraz instytucji rynku pracy **na rzecz aktywizacji zawodowej mieszkańców regionu**, w szczególności osób bezrobotnych i biernych zawodowo.
- ✓ Wprowadzanie **elastycznych form zatrudnienia** oraz wspieranie powstawania **przedszkoli i żłobków** ułatwiających podejmowanie rodzicom pracy zawodowej i godzenie pracy zawodowej z życiem rodzinnym.
- ✓ Podejmowanie działań na rzecz **zmiany postaw klientów pomocy społecznej**, zwiększania ich aktywności oraz współuczestnictwa w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

EKONOMIA SPOŁECZNA I SOLIDARNA

Dane statystyczne

- ✓ Do **kluczowych sfer rozwoju ekonomii** społecznej można zaliczyć:
 - turystykę społeczną;
 - selektywne zbieranie odpadów, recykling, edukację ekologiczną;
 - odnawialne źródła energii;
 - budownictwo społeczne;
 - rolnictwo społeczne;
 - utrzymywanie porządku i czystości;
 - usługi kulturalne;
 - opiekę nad dziećmi i osobami niesamodzielnymi, wsparcie rodzin.

- ✓ **Liczba przedsiębiorstw społecznych miała tendencję wzrostową, natomiast ostatnio notowany był jej spadek** – w 2017 r. utworzono 33 nowe przedsiębiorstwa, w 2018 r. było ich już 82, ale w 2019 r. liczba przedsiębiorstw zmniejszyła się i wynosiła 73.
- ✓ **Nie zmienia się liczba spółdzielni pracy** – w 2019 roku było ich 18, a 15 z nich prowadziło aktywną działalność.
- ✓ **Liczba spółek non-profit utrzymuje się na podobnym poziomie** – w 2018 r. zarejestrowanych było 13 spółek non-profit, w 2019 r. – 15 spółek, a w 2020 roku – 14.
- ✓ **Maleje liczba spółdzielni socjalnych** – w 2018 r. aktywnie działały 83 spółdzielnie, a w 2019 r. 75 spółdzielni.
- ✓ Zgodnie z danymi Urzędu Statystycznego w rejestrze w 2018 r. wpisanych było 10 spółdzielni inwalidów i niewidomych, **przy czym 5 spółdzielni inwalidów to podmioty aktywne**. W rejestrze REGON figuruje 8 spółdzielni inwalidów i niewidomych, przy czym **5 to podmioty aktywne**.
- ✓ Według stanu na dzień 31.12.2020 r. w województwie warmińsko-mazurskim zarejestrowanych było **15 spółdzielni pracy** i wszystkie z nich prowadziły aktywną działalność.
- ✓ Jak wynika z danych z Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego na terenie Warmii i Mazur w I półroczu 2019 r. istniało **39 zakładów pracy chronionej**, z czego 5 to spółdzielnie inwalidów, a 1 to spółdzielnia niewidomych.
- ✓ **Nie zmienia się liczba centrów integracji społecznej** – w latach 2017-2019 w rejestrze Wojewody Warmińsko-Mazurskiego wpisanych było ich **10**.
- ✓ **Liczba Klubów Integracji Społecznej utrzymuje się na podobnym poziomie** – w 2019 r. zarejestrowanych było 48 klubów, w tym 42 aktywnie działające.
- ✓ **Od 2012 r. liczba warsztatów terapii zajęciowej pozostaje niezmienna**. W 2018 r. działalność prowadziło 35 warsztatów terapii zajęciowej (w każdym powiecie był WTZ) oraz 9 zakładów aktywności zawodowej.

Zasoby

- ✓ Cztery **Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej** na Warmii i Mazurach:
 - OWES w Olsztynie tworzony przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Spółdzielczości i Przedsiębiorczości Lokalnej WAMA-COOP;
 - OWES w Ełku tworzony przez Stowarzyszenie „Adelfi” w partnerstwie z Elbląskim Stowarzyszeniem Wspierania Inicjatyw Pozarządowych;
 - OWIES w Elblągu tworzony przez Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych;
 - OWES w Nidzicy tworzony przez Nidzicką Fundację Rozwoju NIDA w partnerstwie z Działdowską Agencją Rozwoju S.A.
- ✓ Inkubatory **Przedsiębiorczości Społecznej**.

- ✓ Regionalny **Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej na Warmii i Mazurach**.
- ✓ Powiatowe **Zespoły ds. Ekonomii Społecznej**.
- ✓ Projekt **pozakonkursowy ROPS w Olsztynie** oraz realizowane w jego ramach działania w zakresie koordynacji ES w regionie, budowania współpracy międzyinstytucjonalnej na rzecz ES, zwiększenia widoczności podmiotów ES w regionie.

Rekomendacje

- ✓ Ekonomia społeczna stwarza niepodważalną **możliwość rozwoju w obszarze aktywizacji społeczno-zawodowej** oraz **minimalizacji takich problemów społecznych**, jak ubóstwo i wykluczenie społeczne. Poprzez wykorzystywanie narzędzi rynkowych realizuje cele społeczne, takie jak generowanie nowych miejsc pracy, wzmocnienie spójności społecznej czy budowanie społeczeństwa obywatelskiego.
- ✓ Wspieranie **rozwoju podmiotów ekonomii społecznej**, w szczególności przedsiębiorstw społecznych oraz podmiotów reintegracyjnych, w celu stworzenia i zwiększenia liczby miejsc pracy dla osób wykluczonych społecznie.
- ✓ Istotne ogniwo w systemie ekonomii społecznej i integracji społecznej stanowią **jednostki reintegracji społeczno-zawodowej**, koncentrujące swoje działania na długoterminowych treningach kompetencji społecznych i zawodowych osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej.
- ✓ Ważne jest wspieranie **rozwoju podmiotów społecznych**, których przedmiotem działalności będą usługi społeczne, w szczególności na rzecz osób starszych czy niepełnosprawnych, co będzie służyło procesowi deinstytucjonalizacji.
- ✓ Podejmowanie **działań promocyjnych** związanych z rozwojem podmiotów ekonomii społecznej oraz budowaniem świadomości w zakresie ES wśród mieszkańców regionu.
- ✓ Wzmocnienie **współpracy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i instytucji rynku pracy** w celu podejmowania działań na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy, w tym w podmiotach ekonomii społecznej i przedsiębiorstwach społecznych w celu aktywizacji osób bezrobotnych i biernych zawodowo.
- ✓ Czynnikiem mogącym przyczynić się do wzmocnienia zidentyfikowanych sfer rozwoju ekonomii społecznej w województwie jest stosowanie przez JST **klauzul społecznych**, pozwalających na zlecenie PES-om usług na preferencyjnych warunkach.
- ✓ Dalsza integracja PES-ów i OWES-ów poprzez **budowanie platformy wymiany informacji, współpracy i implementacji dobrych praktyk krajowych i zagranicznych**, które zwiększyłyby potencjał rozwojowy ES w województwie.

KAPITAŁ SPOŁECZNY

Dane statystyczne

- ✓ **Zatrudnienie ogółem w jednostkach organizacyjnych pomocy i integracji społecznej** od 2017 r. od 2019 r. **nieznacznie wzrosło** – o 1,9%. Zatrudnienie w wybranych jednostkach w 2019 roku wynosiło: w powiatowych centrach pomocy rodzinie – 422 osoby (wzrost o 8,8%), w ośrodkach pomocy społecznej – 2 906 osób (wzrost o 0,2%), w domach pomocy społecznej – 2 438 osób (wzrost o 0,2%), w jednostkach specjalistycznego poradnictwa – 23 osoby (wzrost o 21,1%).
- ✓ Liczba pracowników **socjalnych zatrudnionych w PCPR i OPS nie ulega znaczącej zmianie**: w 2019 r. pracowało 60 osób w powiatowych centrach pomocy rodzinie (wzrost o 2 osoby w porównaniu do 2017 r.) i 844 osoby w ośrodkach pomocy społecznej (wzrost o 4 osoby w porównaniu do 2017 r.).
- ✓ W **noclegowniach, schroniskach i domach dla bezdomnych zatrudnionych było w 2019 r. 29 pracowników** (26 w 2017 r.).
- ✓ **Rośnie liczba fundacji i stowarzyszeń** (wraz z organizacjami społecznymi) – w 2019 r. w rejestrze KRS figurowało ich 5 819, co daje wzrost w stosunku do 2017 r. o 213, a w stosunku do 2018 r. o 158. Cały tzw. trzeci sektor jest jednak bardziej liczny. Włączając do niego inne zarejestrowane organizacje społeczne, organizacje pracodawców, samorządy gospodarcze i zawodowe oraz kościół katolicki, inne kościoły i związki wyznaniowe, liczba podmiotów społecznych w regionie przekroczyłaby 6 tys.
- ✓ **Wzrasta wartość przekazywanych dotacji przez gminy i powiaty województwa dla organizacji pozarządowych** – w 2019 r. wyniosła 85 600 519 zł, (dla porównania w 2018 r. – 79 377 471 zł, 2017 r. – 74 359 145 zł). Jest to duży wzrost w stosunku do roku poprzedniego – o ponad 6 223 tys. zł, czyli o 7,3%, który wskazuje na postępujące potrzeby statutowe tych organizacji oraz rozwój ich działalności w regionie.
- ✓ **Wzrasta wartość dotacji przekazanych przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego na realizację zadań w zakresie polityki społecznej** – w 2017 r. dofinansowano 41 organizacji na łączną wartość 490 800 zł, a w 2019 r. 39 organizacji na wartość 529 590 zł.
- ✓ W 2019 roku w ramach projektu „**Kooperacja – efektywna i skuteczna**”²¹, przeprowadzono szereg badań w zakresie diagnozowania współpracy międzyinstytucjonalnej. Badaniami objęto instytucje z sześciu województw realizujących ww. projekt, tworzących Makroregion II. Wnioski/rekomendacje z badań prezentowane są w części dotyczącej *Rekomendacji*.

²¹ Projekt "Kooperacja – efektywna i skuteczna", dofinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach POWER 2014-2020, realizowany jest od 2018 roku przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu w partnerstwie z pięcioma innymi województwami, w tym województwem warmińsko-mazurskim.

- ✓ Współpraca międzyinstytucjonalna istnieje przede wszystkim **na poziomie gminnym, międzygminnym oraz powiatowym**. Współpraca z instytucjami wojewódzkimi jest znikoma.
- ✓ Współpraca przyczynia się przede wszystkim do **zwiększenia skuteczności pomocy, łatwiejszego załatwiania spraw oraz wymiany wiedzy i doświadczeń**.
- ✓ Zdaniem pracowników instytucji pomocowych z Makroregionu II najistotniejszą **barierą współpracy jest nadmiar obowiązków** (51% respondentów). Istotnym czynnikiem utrudniającym podejmowanie współpracy jest także **zbyt duża biurokratyzacja** (43% respondentów). Do ważnych elementów należą także zbytnia formalizacja kontaktu, brak zrozumienia z innymi osobami ze względu na wykonywanie różnych zawodów oraz niechęć pracowników do współpracy²².
- ✓ W opinii przedstawicieli instytucji, organizacji i osób świadczących wsparcie na rzecz rodzin dysfunkcyjnych w województwach Makroregionu II, czynniki mające **największe znaczenie dla jakości udzielonej pomocy** to przede wszystkim kompetencja pracowników udzielających wsparcia rodzinom (55% wskazań) oraz odpowiednia diagnoza problemu rodziny obejmowanej wsparciem (40% wskazań)²³.
- ✓ Badania jakościowe pokazały, że dla respondentów **istotna jest wymiana informacji**. Wymiana ta dotyczy różnych obszarów: klientów, którymi zajmują się różne instytucje, nowych rozwiązań, usług świadczonych w poszczególnych instytucjach, wprowadzanych rozwiązań prawnych i organizacyjnych²⁴.
- ✓ Najczęściej podmiotami udzielającymi wsparcia są ośrodki pomocy społecznej, policja, ośrodki profilaktyki i terapii alkoholowej placówki oświatowe, sądy, powiatowe centra pomocy rodzinie.

Zasoby

- ✓ Na dzień 31 grudnia 2019 r. w rejestrze KRS figurowało **5 117 stowarzyszeń** ogółem oraz **702 fundacje**, łącznie **5 819 podmiotów**.
- ✓ Obecnie w województwie funkcjonuje **kilkanaście podmiotów o charakterze zrzeszeniowym**, będących jednocześnie dobrym przykładem współpracy międzyinstytucjonalnej, wśród których wymienić należy:
 - *Radę Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego* (która reprezentuje aktualnie około 1 200 organizacji pozarządowych województwa warmińsko-mazurskiego),
 - *Federację Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSa* (Obecnie Federacja FOSa to prawie 100

²² Czynniki utrudniające podejmowanie współpracy w województwie warmińsko-mazurskim, Instytut Badań nad Rodziną, 2019 r.

²³ Czynniki ułatwiające współpracę z instytucjami publicznymi i niepublicznymi w województwie warmińsko-mazurskim, Instytut Badań nad Rodziną, 2019 r.

²⁴ J.w.

- organizacji, w tym członkowskich i współpracujących, stałych partnerów krajowych, zagranicznych oraz samorządowych),
- Sieć Organizacji Paliatywnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego PALIUM (reprezentuje 14 organizacji pozarządowych),
 - Sieć Wspierania Rozwoju Lokalnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego HEROLD (reprezentuje obecnie niemal 50 organizacji pozarządowych),
 - Warmińsko-Mazurski Sejmik Osób Niepełnosprawnych,
 - Federację Uniwersytetów Trzeciego Wieku Warmii i Mazur (zrzesza 24 UTW z całego województwa),
 - Federację Uniwersytetów Trzeciego Wieku Warmii i Mazur i Porozumienia Uniwersytetów Trzeciego Wieku Warmii i Mazur,
 - 10 Lokalnych Grup Działania (LGD) i 2 Lokalne Grupy Rybackie (LGR), które współfinansują swoje lokalne strategie rozwoju (LSR) ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW) oraz z Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR) w ramach Programu Operacyjnego „Rybacko i Morze” na lata 2014-2020 (PO RYBY),
 - Radę ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego, działającą przy Marszałku Województwa Warmińsko-Mazurskiego, która jest ciałem społecznym o charakterze doradczym i opiniotwórczym w dziedzinie realizacji wojewódzkiej polityki prorodzinnej, inicjuje i wspiera działania na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodzin oraz popularyzuje wartości doskonalące życie rodzinne,
 - Społeczną Radę Seniorów Województwa Warmińsko-Mazurskiego, będącą organem konsultacyjnym, doradczym i inicjatywnym Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego, działającym na rzecz wzmocnienia i rozwoju regionalnej polityki senioralnej oraz reprezentacji interesów i rzecznictwa osób starszych,
 - Zespoły powoływane do opracowania i monitorowania programów wojewódzkich,
 - Regionalna Platforma Współpracy na rzecz Rozwoju Ekonomii Społecznej Na Warmii i Mazurach, która jest siecią kooperacji podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym, w skład której wchodzi: Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej, Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej,
 - W ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi od 2010 roku funkcjonuje w województwie Rada Działalności Pożytku Publicznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

- ✓ Funkcjonujące od 2006 roku stanowisko **Pełnomocnika Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi**, który odpowiada za ramy organizacyjne tejże współpracy.

Rekomendacje

- ✓ Przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej wskazują na **potrzebę ciągłego podnoszenia kompetencji pracowników socjalnych, asystentów rodziny, koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, poprzez udział w szkoleniach, kursach i innych formach doksztalcania**, aby jak najlepiej odpowiadać na zmieniające się uwarunkowania i poprawiać jakość świadczonej pracy²⁵.
- ✓ Należy **zatrudniać lub zlecać usługi prawnikom, psychologom, pedagogom czy terapeutom** aby ułatwić dostęp do specjalistycznego poradnictwa na terenie gmin i powiatów.
- ✓ Według opinii kadry pomocy i integracji **społecznej wynagrodzenia pracowników są nieadekwatne do ilości wykonywanych zadań oraz uzyskiwanych kwalifikacji (skończone szkolenia, kursy itp.)** Pogłębia się też **problem z zatrudnianiem pracowników socjalnych, ponieważ jest coraz mniej osób chętnych do podjęcia pracy w tym zawodzie**²⁶.
- ✓ **Konieczna jest szybka wymiana informacji pomiędzy pracownikami** poszczególnych instytucji pomocowych, np. stworzenie ogólnej bazy danych klientów pomocy społecznej.
- ✓ Niezbędne jest **wzmocnienie pracy środowiskowej i powołanie pracowników socjalnych do pracy ze środowiskiem lokalnym** (diagnoza, OSL) w celu aktywnego rozpoznawania problemów i potrzeb w społeczności lokalnej. OPS musi być wyposażony w narzędzia informacyjne dotyczące wszystkich służb, miejsc pomocy w danej społeczności lokalnej. W ośrodku można także powołać zespół diagnostyczny (osoby z różnych instytucji) do wstępnego kwalifikowania klientów. Szansą na takie działania jest przekształcenie OPS w Centrum Usług Społecznych.
- ✓ W instytucjach na poziomie gminy można stworzyć **wspólne narzędzie badania kompetencji** do pracy z klientami.
- ✓ OPS-y powinny zostać wyposażone w **narzędzia diagnostyczne** pozwalające na delegowanie zdiagnozowanych problemów do właściwych instytucji, które „wychwycą” problem nie tylko z perspektywy pomocy społecznej ale także np. edukacji, zdrowia, uzależnień.
- ✓ **W 2019 roku ROPS przeprowadził badanie potrzeb szkoleniowych pracowników pomocy i integracji społecznej. W badaniu wzięli udział przedstawiciele 121 instytucji. Poniżej wymieniono najczęściej wskazywane tematy szkoleń wśród kadry OPS i PCPR:**

²⁵ Tamże.

²⁶ Ocena zasobów pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego za 2019 rok, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko - Mazurskiego w Olsztynie, 2019 r.

- praca z rodziną wieloproblemową,
 - zachowania agresywne i niepokojące wśród podopiecznych,
 - interdyscyplinarne i wielowymiarowe wsparcie rodziny w jej środowisku zamieszkania,
 - profilaktyka i terapia uzależnień,
 - praca socjalna z otoczeniem klienta uzależnionego,
 - supervizja w pracy socjalnej,
 - terapia skoncentrowana na rozwiązaniach,
 - zarządzanie konfliktem²⁷.
- ✓ Należałoby rozwijać organizacje pozarządowe na terenach „białych plam”, w tym m.in. **zlokalizowanych w pasie przygranicznym z Rosją.**
 - ✓ **Wsparcie i odciążenie lokalnych liderów**, a także zachęcanie młodego pokolenia do włączania się w działania animacyjne w środowisku poprzez spotkania motywacyjne i integracyjne, a także wizyty studyjne.
 - ✓ Badania pokazują, że relacje międzyludzkie są istotnym elementem ułatwiającym lub utrudniającym współpracę. **Warto wdrożyć procesy, które ułatwią nawiązywanie relacji pomiędzy instytucjami.**
 - ✓ **Współpraca instytucji** powinna prowadzić do zmniejszenia obciążenia poszczególnych pracowników przy jednoczesnym podniesieniu ich efektywności.
 - ✓ **Promowanie idei kooperacji międzyinstytucjonalnej** poprzez wskazywanie pozytywnych efektów współpracy (pokazywanie konkretnych historii ludzi, którzy zyskali na współpracy pomiędzy instytucjami, dobre praktyki, pokazywanie konkretnych efektów wynikających ze współpracy).

²⁷ *Diagnoza potrzeb szkoleniowych jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej z terenu województwa warmińsko-mazurskiego*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2019 r.

2.3. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Duże zaangażowanie Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego w realizację zadań z zakresu polityki społecznej i tworzenie dobrego klimatu dla jej rozwoju. ▪ Wdrażanie dziewięciu programów wojewódzkich z obszaru polityki społecznej. ▪ Integracja i partnerska współpraca podmiotów realizujących działania w obszarze polityki społecznej i rynku pracy na poziomie wojewódzkim. ▪ Wzmacnianie potencjału instytucji i organizacji działających w obszarze polityki społecznej poprzez dofinansowywanie ich zadań/działań przez Samorząd Województwa. ▪ Duża aktywność podmiotów w realizacji projektów w obszarze polityki społecznej finansowanych ze środków europejskich. ▪ Wysoka aktywność, kwalifikacje i doświadczenie kadry instytucji pomocy i integracji społecznej oraz organizacji pozarządowych. ▪ Duży potencjał edukacyjny na poziomie uniwersyteckim w zakresie kształcenia profesjonalistów. ▪ Zwiększająca się świadomość mieszkańców dotycząca profilaktyki prozdrowotnej. ▪ Stosowanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie usług społecznych skierowanych do osób i rodzin, takich jak m.in. teleopieka i telemedycyna, kręgi wsparcia. ▪ Rozwijająca się infrastruktura placówek pomocy społecznej, w tym placówek wsparcia dziennego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dziedziczenie problemów społecznych w rodzinach oraz roszczeniowość niektórych środowisk, powodujące demotywację kolejnych pokoleń. ▪ Niewystarczająca współpraca systemu pomocy społecznej z systemem ochrony zdrowia, szczególnie w kontekście zintegrowania usług społecznych ze zdrowotnymi. ▪ Wykluczenie społeczne, w tym cyfrowe i komunikacyjne ograniczające aktywność i dostęp do usług zdrowotnych, społecznych, rynku pracy i infrastruktury wsparcia, w szczególności na obszarach wiejskich. ▪ Niewystarczająco rozwinięty kapitał i kompetencje społeczne mieszkańców województwa, w tym wolontariat. ▪ Niewystarczająca aktywność i umiejętność współpracy i nawiązywania partnerstw lokalnych. ▪ Niewystarczająca świadomość w zakresie profilaktyki zdrowotnej. ▪ Niewystarczający dostęp do poradnictwa specjalistycznego w obszarze ochrony zdrowia i pomocy społecznej, w szczególności psychiatrycznego i psychologicznego, w tym dla dzieci i młodzieży. ▪ Niewystarczający dostęp do opieki geriatrycznej. ▪ Nisko rozwinięty system opieki wytchnieniowej. ▪ Niewystarczająco rozwinięty system pieczy zastępczej i adopcji (m.in. zbyt mało zawodowych rodzin zastępczych, mała ilość rodzin wspierających oraz wolontariuszy).

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozwój rzecznictwa poszczególnych środowisk i grup społecznych. ▪ Funkcjonowanie silnych organizacji oraz liderów w sektorze pozarządowym, a także federacji, sieci oraz partnerstw sprzyjających realizacji zadań w obszarze polityki społecznej. ▪ Coraz większe włączanie organizacji pozarządowych przez samorządy terytorialne w realizację zadań z zakresu polityki społecznej. ▪ Stabilny system rozwoju i wsparcia ekonomii społecznej w regionie oraz dostępność różnych form finansowania PES, w tym PS. ▪ Rozwój podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych i podmiotów reintegracyjnych tworzących miejsca pracy. ▪ Funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych i potencjał inwestycyjny województwa warmińsko-mazurskiego. ▪ Atrakcyjność przyrodnicza, kulturowa i turystyczna i sportowo-rekreacyjna województwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niewystarczająca liczba i dostępność placówek wsparcia dziennego, ośrodków i punktów wczesnej interwencji, placówek rehabilitacyjnych oraz nierównomierne ich rozłożenie w województwie. ▪ Niewystarczająca oferta specjalistyczna pomocy dla dzieci i młodzieży oraz ofiar przemocy w rodzinie a także zbyt mała liczba specjalistów zatrudnionych w środowisku do pracy z dziećmi i młodzieżą (np. pedagodzy ulicy). ▪ Rozmiary oraz trudna struktura bezrobocia w województwie (niski poziom wykształcenia, długotrwałe bezrobocie, szara strefa, ukryte bezrobocie, kwalifikacje nieadekwatne do potrzeb rynku pracy, defaworyzowanie osób na rynku pracy). ▪ Zjawisko migracji i emigracji zarobkowej, skutkujące osłabieniem więzi rodzinnych, w tym międzypokoleniowych. ▪ Niepełne wykorzystanie ekonomii społecznej przez instytucje pomocy i integracji społecznej oraz rynku pracy dla rozwoju usług społecznych, w tym usług na rzecz starzejącego się społeczeństwa. ▪ Niewystarczający poziom wiedzy na temat ES w środowisku społecznym i w JST.
<p>SZANSE</p>	<p>ZAGROŻENIA</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Spójna polityka Unii Europejskiej i polityka państwa na rzecz poprawy warunków życia i zdrowia mieszkańców województwa. ▪ Możliwości finansowania działań z zakresu polityki społecznej z programów operacyjnych, rządowych i ministerialnych. ▪ Premiowanie partnerstw i inicjatyw 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Marginalizacja regionu w polityce społeczno-gospodarczej państwa. ▪ Nieprzewidywalność długoterminowych skutków pandemii koronawirusa. ▪ Kryzys gospodarczy (w tym spowodowany pandemią koronawirusa) na świecie hamujący rozwój społeczny i gospodarczy. ▪ Postęp cywilizacyjny sprzyjający

<p>oddolnych w przepisach dla dotacji ze środków krajowych i europejskich.</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Korzystanie ze współpracy międzynarodowej i doświadczeń innych krajów w kreowaniu polityki społecznej.▪ Przygotowanie i wdrożenie Rządowego Programu Deinstytucjonalizacji oraz innych programów wyznaczających kierunki rozwoju w obszarze polityki społecznej.▪ Powstawanie, rozwój i sieciowanie Centrów Usług Społecznych jako podmiotów reprezentujących podejście całościowe w ramach działań na rzecz społeczności lokalnych, a także integrujących instytucje i organizacje działające lokalnie.▪ Tworzenie kierunków kształcenia odpowiadających na zachodzące przemiany demograficzne, społeczne oraz tendencje na rynku pracy.▪ Nowe obszary potencjalnego rozwoju sektora ekonomii społecznej: nisze rynkowe, kluczowe sfery rozwoju, nowa inteligentna specjalizacja dotycząca zdrowia, gospodarka obiegu zamkniętego.▪ Rozwój technologii ułatwiających m.in. zdobywanie informacji, komunikację, poszerzanie wiedzy i podnoszenie kwalifikacji.▪ Rozwój nowoczesnych metod pracy m.in. pracy zdalnej i elastycznych form zatrudnienia (telepraca, praca czasowa, w niepełnym wymiarze czasu).▪ Instrument RLKS (Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność) jako wsparcie w realizacji partnerstw na poziomie lokalnym.	<p>biernemu trybowi życia.</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Konflikty międzynarodowe, zagrożenia cywilizacyjne i klimatyczne.▪ Negatywne skutki starzenia się społeczeństwa.▪ Niedostatki systemu zatrudnienia, wynagradzania i doskonalenia zawodowego pracowników pomocy i integracji społecznej.▪ Społeczny brak uznania dla kadr pomocy społecznej.▪ Brak krajowych modeli/standardów współpracy pomiędzy instytucjami ochrony zdrowia oraz jednostkami organizacyjnymi pomocy i integracji społecznej.▪ System prawny sprzyjający łatwemu uzyskiwaniu pomocy materialnej z pomocy społecznej, demotywujący osoby i rodziny do podejmowania aktywności zawodowej i społecznej.▪ Nowe zagrożenia społeczne związane m.in. z uzależnieniami, używaniem nowych substancji psychoaktywnych, cyberprzemocą.
--	---

3. WIZJA STRATEGII

Przemiany społeczno-gospodarcze zachodzące na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym warunkują rozwój społeczny, stawiają nowe wyzwania polityce społecznej oraz wyznaczają jej nowe możliwości i szanse rozwoju. Tempo tych przemian oraz dynamika procesów i zjawisk społecznych stwarza także wiele zagrożeń, szczególnie dla osób i grup społecznych, znajdujących się w grupie ryzyka zagrożonej wykluczeniem społecznym. Do zadań polityki społecznej należy zapewnienie wszystkim obywatelom równych szans do pełnego uczestnictwa i rozwoju w życiu społecznym, równego dostępu do praw, dóbr i usług oraz sprzyjanie integracji i zwiększaniu aktywności społecznej we wszystkich obszarach życia.

Wizję rozwoju społecznego w województwie warmińsko-mazurskim określono na podstawie analizy sytuacji społecznej w regionie oraz w ramach pracy ekspertów działających w obszarze polityki, pomocy i integracji społecznej na terenie województwa powołanych do *Zespołu Roboczego do spraw opracowania Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego*.

Mieszkańcy Warmii i Mazur:

- są aktywni społecznie i zintegrowani,
- mają dobry dostęp do usług społecznych,
- są aktywni zawodowo i mają możliwość kształcenia stosownie do potrzeb rynku pracy i własnego potencjału,
- korzystają z szerokiej oferty edukacyjnej i kulturalnej na każdym etapie życia,
- są zdrowsi dzięki profilaktyce i dostępnej opiece zdrowotnej...
...niezależnie od pochodzenia, płci, wieku, miejsca zamieszkania, stanu posiadania.

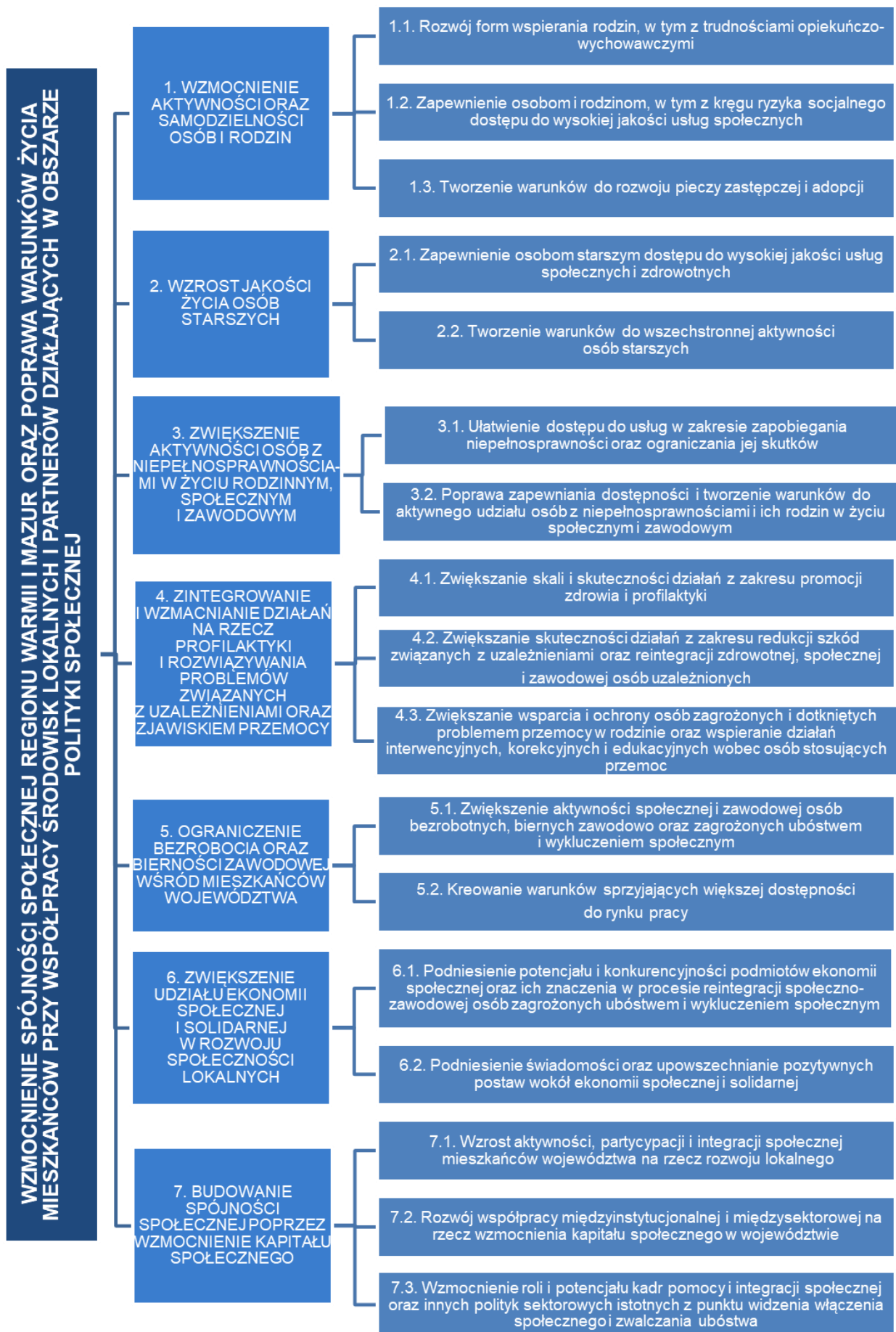
Mieszkańcy Warmii i Mazur są...:

1. **aktywni społecznie i zintegrowani**, tj. mieszkańcy regionu żyją w przyjaznych im społecznościach lokalnych opartych na zasadach solidarności społecznej (w tym międzypokoleniowej), podejmują działania na ich rzecz, wykazują postawy pro-obywatelskie, włączają się w działania o charakterze samopomocowym i wolontaryjnym,
2. **mają dobry dostęp do usług społecznych**, tj. mają zapewniony szeroki katalog usług społecznych świadczonych na poziomie lokalnym, mogą korzystać z nowoczesnych e-usług lub usług spersonalizowanych,
3. **są aktywni zawodowo oraz mają możliwość kształcenia stosownie do potrzeb rynku pracy i własnego potencjału**, tj.

pracują zgodnie ze swoimi zainteresowaniami i możliwościami oraz wykorzystują dostępne szanse na własny rozwój, podnoszą swoje kwalifikacje zgodnie z potrzebami rynku pracy i własnymi, są przygotowani do konkurencji o miejsca pracy w rozwojowych i innowacyjnych branżach, korzystają z rozwiniętego wsparcia instytucji rynku pracy, są przedsiębiorczy,

4. **korzystają z szerokiej oferty edukacyjnej i kulturalnej na każdym etapie życia**, tj. mają możliwość wyboru kierunków oraz form kształcenia z rozwiniętego wachlarza form i sposobów dostępnych w szkolnictwie, edukacji, rozwijają wrażliwość na kulturę poprzez aktywne w niej uczestnictwo i współtworzenie,
5. ... **są zdrowsi dzięki profilaktyce i dostępnej opiece zdrowotnej**, tj. mają zapewniony dobry dostęp do placówek ochrony zdrowia, świadczeń zdrowotnych i rehabilitacyjnych, opieki geriatrycznej, długoterminowej, paliatywnej, rehabilitacyjnej, prowadzą zdrowy i aktywny tryb życia.

4. DRZEWO CELÓW

5. CEL STRATEGII, OBSZARY I CELE STRATEGICZNE, CELE OPERACYJNE ORAZ DZIAŁANIA

Celem głównym *Strategii* jest:

Wzmocnienie spójności społecznej regionu Warmii i Mazur oraz poprawa warunków życia mieszkańców przy współpracy środowisk lokalnych i partnerów działających w obszarze polityki społecznej.

Cel główny będzie skierowany do mieszkańców Warmii i Mazur pobudzając ich aktywność, mobilność, otwartość, chęć zdobywania nowych kwalifikacji, podnosząc warunki ich życia (w szczególności dostęp do usług społecznych), co będzie mogło odbywać dzięki ich osobistemu zaangażowaniu oraz wsparciu środowisk lokalnych na zasadzie partnerstwa.

Na podstawie opracowanej diagnozy wybrano siedem obszarów strategicznych, które będą służyły realizacji i wdrażaniu *Strategii*.

5.1. Rodzina

CEL STRATEGICZNY 1: WZMOCNIENIE AKTYWNOŚCI ORAZ SAMODZIELNOŚCI OSÓB I RODZIN

Cel operacyjny 1.1: Rozwój form wspierania rodzin, w tym z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi

Kierunki działań:

- Promowanie i wspieranie działań w zakresie profilaktyki problemów w rodzinie i wczesnej interwencji, opartych na zwiększaniu dostępu do różnorodnych form wsparcia indywidualnego i rodzinnego, m.in. usług asystenta rodziny, specjalistycznego poradnictwa, mediacji rodzinnych oraz działań edukacyjnych.
- Wspieranie rozwoju infrastruktury na rzecz dziecka i rodziny, w szczególności placówek wsparcia dziennego oraz powstawania rodzin wspierających.

- Wspieranie działań ukierunkowanych na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży (m.in. poprzez rozwój edukacji przedszkolnej, organizację zajęć dodatkowych, wyrównawczych, kół zainteresowań, programów stypendialnych).
- Wspieranie działań zapewniających dostęp do usług takich jak psychoterapia, socjoterapia, resocjalizacja dla młodzieży zagrożonej niedostosowaniem i niedostosowanej społecznie, w tym młodzieży przebywającej w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz ich otoczenia.
- Wspieranie akcji, kampanii informacyjnych i inicjatyw na rzecz rodziny, takich jak np. konferencje, seminaria, Dni Rodziny, animacja lokalna, rozwój wolontariatu i inne.

Cel operacyjny 1.2: Zapewnienie osobom i rodzinom, w tym z kręgu ryzyka socjalnego dostępu do wysokiej jakości usług społecznych

Kierunki działań:

- Wspieranie rodzin z osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu poprzez m.in. tworzenie miejsc opieki wytchnieniowej, usługi terapeutyczne i szkolenia dla opiekunów.
- Zwiększenie integracji społeczno-ekonomicznej osób i rodzin, w tym osób doświadczających trudności w przystosowaniu się po długotrwałym pobycie w zakładzie karnym, osób bezdomnych oraz migrantów.
- Rozwój pracy socjalnej, poradnictwa i usług środowiskowych na rzecz osób z kręgu ryzyka socjalnego, w tym usług asystenckich, terapeutycznych, streetworkinkgu.
- Rozwój mieszkalnictwa, a także form schronienia w sytuacjach kryzysowych.
- Podejmowanie działań na rzecz zmniejszenia wykluczenia komunikacyjnego i cyfrowego osób i rodzin.

Cel operacyjny 1.3: Tworzenie warunków do rozwoju pieczy zastępczej i adopcji

Kierunki działań:

- Promocja rodzicielstwa zastępczego i adopcji, poprzez m.in. kampanie, działania edukacyjno-świadomościowe.
- Wspieranie rodzin zastępczych w zakresie dostępu do leczenia, rehabilitacji i innych usług specjalistycznych oraz usług

- kompetencyjnych (szkolenia, wsparcie ze strony koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, rodzin pomocowych).
- Podejmowanie działań w zakresie deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej.
 - Współpraca z rodziną naturalną w przypadku umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, ukierunkowana na szybszy powrót dziecka do rodziny.
 - Tworzenie warunków wymiany doświadczeń pomiędzy rodzinami zastępczymi, poprzez m.in. organizację spotkań integracyjnych, grup wsparcia, grup samopomocowych.
 - Kompleksowy rozwój usług w obszarze usamodzielniania wychowanków opuszczających pieczę zastępczą, w tym m.in. realizacja programów/projektów na rzecz usamodzielnienia, wsparcie w formie usług mieszkaniowych.

5.2. Seniorzy

CEL STRATEGICZNY 2: WZROST JAKOŚCI ŻYCIA OSÓB STARSZYCH

Cel operacyjny 2.1: Zapewnienie osobom starszym dostępu do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych

Kierunki działań:

- Wspieranie i promowanie rozwoju wysokiej jakości nowoczesnych i zindywidualizowanych usług społecznych, opiekuńczych i zdrowotnych świadczonych w środowisku lokalnym, takich jak np. pomoc sąsiedzka, rodziny wspierające, asystent osoby starszej, kręgi wsparcia, teleopieka, telemedycyna, dzienne domy opieki medycznej.
- Tworzenie i rozwój dziennych placówek wsparcia (np. lokalnych domów pomocy społecznej, dziennych domów pomocy, klubów seniora, środowiskowych domów samopomocy) oraz rozwój całodobowej infrastruktury zgodnie z zasadami deinstytucjonalizacji.
- Zwiększanie dostępności usług mieszkalnictwa oraz dostosowanie zasobu mieszkaniowego do potrzeb osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.
- Wsparcie osób i rodzin sprawujących opiekę nad osobami starszymi w postaci m.in. tworzenia miejsc opieki wytchnieniowej

oraz organizowania szkoleń dla opiekunów osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

- Wspieranie inicjatyw i działań na rzecz aktywności społeczno-zawodowej opiekunów osób starszych, w tym umożliwiających im powrót lub pozostawanie na rynku pracy.
- Tworzenie warunków zwiększających dostęp do opieki geriatrycznej, poprzez promowanie i inicjowanie powstawania poradni i oddziałów geriatrycznych.

Cel operacyjny 2.2: Tworzenie warunków do wszechstronnej aktywności osób starszych

Kierunki działań:

- Upowszechnianie, promowanie i wspieranie działalności oraz potencjału uniwersytetów i akademii trzeciego wieku oraz innych organizacji i placówek aktywizujących osoby starsze.
- Poprawa dostępności usług kulturalnych, sportowych i edukacyjnych skierowanych do osób starszych.
- Promowanie rozwoju rzecznictwa środowisk seniorskich, m.in. poprzez działalność Rzeczników Osób Starszych, Społecznej Rady Seniorów Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz wspieranie powstawania gminnych rad seniorów.
- Wspieranie działań zapewniających bezpieczeństwo osób starszych, takich jak akcje i kampanie informacyjne, szkolenia i inne.
- Wspieranie działań na rzecz włączenia cyfrowego osób starszych, w tym kursów, szkoleń i innych rozwiązań służących zwiększeniu kompetencji seniorów w posługiwaniu się nowoczesnymi technologiami.
- Wspieranie działań w zakresie integracji międzypokoleniowej, aktywności społecznej, w tym wolontariatu osób starszych i promowania pozytywnego wizerunku osób starszych.

5.3. Osoby z niepełnosprawnościami

<p>CEL STRATEGICZNY 3: ZWIĘKSZENIE AKTYWNOŚCI OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W ŻYCIU RODZINNYM, SPOŁECZNYM I ZAWODOWYM</p>

Cel operacyjny 3.1: Ułatwienie dostępu do usług w zakresie zapobiegania niepełnosprawności oraz ograniczania jej skutków

Kierunki działań:

- Promowanie i wspieranie wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci zagrożonych niepełnosprawnością.
- Rozwój infrastruktury społecznej, świadczącej usługi opiekuńczo-rehabilitacyjne osobom z niepełnosprawnościami.
- Zwiększenie dostępu do pomocy psychiatrycznej i psychoterapeutycznej poprzez m.in. wspieranie funkcjonowania centrów zdrowia psychicznego.
- Realizacja działań profilaktycznych w zakresie zdrowia psychicznego, ze szczególnym uwzględnieniem zapotrzebowania i sytuacji związanej z konsekwencjami okresu pandemii.
- Podejmowanie działań i inicjatyw na rzecz zapobiegania niepełnosprawności oraz ograniczania jej skutków, w tym m.in. kampanii informacyjnych i przedsięwzięć promujących zdrowy styl życia.

Cel operacyjny 3.2: Poprawa zapewniania dostępności i tworzenie warunków do aktywnego udziału osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin w życiu społecznym i zawodowym

Kierunki działań:

- Zintensyfikowanie działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych osób z niepełnosprawnościami.
- Wspieranie rozwoju ośrodków wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin.
- Rozwój innowacyjnych usług społecznych na rzecz osób z niepełnosprawnościami i ich otoczenia, świadczonych w środowisku lokalnym.

- Podejmowanie działań aktywizujących osoby z niepełnosprawnościami, w tym z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji o charakterze społecznym i zawodowym.
- Wspieranie tworzenia miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami, w tym samozatrudnienia.
- Wsparcie finansowe zadań dotyczących zapewniania dostępności architektonicznej w obiektach, służących rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami.
- Likwidacja barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się, w związku z indywidualnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami.

5.4. Profilaktyka uzależnień i przeciwdziałanie przemocy

CEL STRATEGICZNY 4: ZINTEGROWANIE I WZMACNIANIE DZIAŁAŃ NA RZECZ PROFILAKTYKI I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ZWIĄZANYCH Z UZALEŻNIENIAMI ORAZ ZJAWISKIEM PRZEMOCY

Cel operacyjny 4.1: Zwiększanie skali i skuteczności działań z zakresu promocji zdrowia i profilaktyki

Kierunki działań:

- Wspieranie kampanii i akcji krajowych oraz lokalnych, dotyczących m.in. nowych zjawisk z zakresu uzależnień, badań i dobrych praktyk.
- Włączanie się w działania zmierzające do ograniczania dostępności do alkoholu, m.in. poprzez wspieranie prowadzenia efektywnych polityk lokalnych w zakresie produkcji, dystrybucji, sprzedaży, reklamy, promocji oraz spożywania napojów alkoholowych.
- Wspieranie realizacji programów profilaktycznych z zakresu profilaktyki uniwersalnej, selektywnej oraz wskazującej, a także mających na celu edukację uczniów o zagrożeniach płynących ze stosowania przemocy.
- Wzmacnianie systemu pomocy psychiatrycznej, psychologicznej i socjoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniami, a także ich rodziców i opiekunów.

Cel operacyjny 4.2: Zwiększanie skuteczności działań z zakresu redukcji szkód związanych z uzależnieniami oraz reintegracji zdrowotnej, społecznej i zawodowej osób uzależnionych

Kierunki działań:

- Rozwój i modernizacja bazy materialnej zakładów, dla których Samorząd Województwa jest organem założycielskim, prowadzących leczenie i rehabilitację osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych.
- Wspieranie systemu pomocy dla dzieci z FASD oraz ich opiekunów.
- Wzmacnianie działań zmierzających do aktywizacji zawodowej i społecznej osób uzależnionych oraz rozwoju istniejących form wsparcia.

Cel operacyjny 4.3: Zwiększanie wsparcia i ochrony osób zagrożonych i dotkniętych problemem przemocy w rodzinie oraz wspieranie działań interwencyjnych, korekcyjnych i edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc

Kierunki działań:

- Wspieranie tworzenia „Przyjaznych Pokoi Przesłuchań Dzieci”.
- Wzmacnianie systemu motywowania i kierowania sprawców do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych.
- Wzmacnianie rozwoju różnorodnych form pomocy psychiatrycznej, psychologicznej oraz infrastruktury pomocowej dla osób zagrożonych i dotkniętych problemem przemocy w rodzinie.
- Inicjowanie i przeprowadzanie kampanii społecznych mobilizujących społeczność do aktywnego przeciwstawiania się przemocy w rodzinie, w tym m.in. Dni Walki z Przemocą „Biała Wstążka” oraz akcja „Otwarte Drzwi”.

5.5. Wspieranie zatrudnienia

CEL STRATEGICZNY 5: OGRANICZENIE BEZROBOCIA ORAZ BIERNOŚCI ZAWODOWEJ WŚRÓD MIESZKAŃCÓW WOJEWÓDZTWA

Cel operacyjny 5.1: Zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej osób bezrobotnych, biernych zawodowo oraz zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym

Kierunki działań:

- Realizacja oraz wspieranie projektów i programów mających na celu aktywizację społeczną i zawodową osób bezrobotnych, biernych zawodowo i ubogich pracujących.
- Organizowanie i upowszechnianie poradnictwa zawodowego, pośrednictwa pracy oraz staży zawodowych, ze szczególnym uwzględnieniem osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Wspieranie rozwoju systemu wsparcia dla osób aktywizowanych społecznie i zawodowo w oparciu o m.in. zindywidualizowane formy pracy z osobami aktywizowanymi (np. współpraca z mentorem, animatorem, coachem, asystentem i. in.).
- Promowanie samozatrudnienia i postaw przedsiębiorczych wśród osób dorosłych oraz młodzieży.
- Upowszechnienie uczenia się przez całe życie.

Cel operacyjny 5.2: Kreowanie warunków sprzyjających większej dostępności do rynku pracy

Kierunki działań:

- Wspieranie i promocja wysokiej jakości szkolnictwa zawodowego dostosowanego do potrzeb rynku pracy.
- Upowszechnienie informacji o podmiotach oraz zakresie i formach pomocy adresowanych do osób bezrobotnych, biernych zawodowo i zagrożonych wykluczeniem.
- Promocja pracy zdalnej i elastycznych form zatrudnienia jako instrumentów wspierających aktywność zawodową.
- Wspieranie usług opieki nad dziećmi w żłobkach, przedszkolach, klubach dziecięcych lub u dziennych opiekunów, ułatwiających powrót lub wejście na rynek pracy po okresie opieki nad dziećmi.

5.6. Ekonomia społeczna i solidarna

CEL STRATEGICZNY 6: ZWIĘKSZENIE UDZIAŁU EKONOMII SPOŁECZNEJ I SOLIDARNEJ W ROZWOJU SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH

Cel operacyjny 6.1: Podniesienie potencjału i konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej oraz ich znaczenia w procesie reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Kierunki działań:

- Rozwój usług wsparcia dla PES i PS służących podniesieniu jakości oferowanych przez nie produktów i usług oraz wzrostowi ich sprzedaży.
- Rozwijanie funkcji integracyjnej i społeczno-zawodowej PES i PS.
- Inicjowanie i upowszechnianie włączania PES i PS w realizację usług społecznych.
- Upowszechnianie instrumentów finansowych skierowanych do PES i PS.
- Wspieranie działań służących budowaniu silnych i trwałych powiązań pomiędzy PES i PS w regionie.
- Angażowanie samorządów lokalnych w działania na rzecz sektora ekonomii społecznej i solidarnej oraz na rzecz rozwoju usług społecznych, w tym poprzez upowszechnianie stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych.
- Usługi animacyjne, inkubacyjne oraz wsparcie biznesowe świadczone przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w celu tworzenia wysokiej jakości miejsc pracy w PES i PS.

Cel operacyjny 6.2: Podniesienie świadomości oraz upowszechnianie pozytywnych postaw wokół ekonomii społecznej i solidarnej

Kierunki działań:

- Promocja i popularyzacja wiedzy na temat sektora ekonomii społecznej i solidarnej wśród mieszkańców regionu, poprzez m.in. środki masowego przekazu, targi, pikniki, warsztaty, dni ekonomii społecznej, wizyty studyjne oraz spotkania i wydarzenia online.
- Budowanie postaw przedsiębiorczych w społecznościach lokalnych, w tym zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży.

- Podejmowanie oraz wspieranie współpracy na linii nauka-biznes-ekonomia społeczna i solidarna, w tym poprzez kampanie promocyjne, animowanie współpracy, włączanie środowiska przedsiębiorców w inicjatywy na rzecz ekonomii społecznej i inne działania.

5.7. Kapitał społeczny

CEL STRATEGICZNY 7: BUDOWANIE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ POPRZEZ WZMOCNIENIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

Cel operacyjny 7.1: Wzrost aktywności, partycypacji i integracji społecznej mieszkańców województwa na rzecz rozwoju lokalnego

Kierunki działań:

- Kształtowanie postaw obywatelskich, tożsamości regionalnej i aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz rozwoju lokalnego m.in. poprzez kreowanie i edukację liderów lokalnych i animatorów, wspieranie inicjatyw lokalnych, budżetu obywatelskiego.
- Promowanie wolontariatu we wszystkich obszarach życia społecznego oraz wspieranie inicjatyw w tym zakresie, m.in. poprzez tworzenie centrów wolontariatu, włączanie się w organizację wydarzeń promujących wolontariat.
- Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi, w tym poprzez powierzanie i wspieranie realizacji zadań z zakresu polityki społecznej.
- Promocja i włączanie organizacji pozarządowych i społecznych w tworzenie oraz realizację polityki społecznej na poziomie lokalnym i regionalnym (programy, strategie i in.).
- Wzmacnianie PES, w tym organizacji pozarządowych, poprzez wsparcie ich federalizacji, sieciowania i zrzeszania się oraz wymianę doświadczeń.

Cel operacyjny 7.2: Rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego w województwie

Kierunki działań:

- Wspieranie powstawania i funkcjonowania koalicji i partnerstw w obszarze polityki społecznej, z udziałem m.in. podmiotów publicznych i niepublicznych pomocy i integracji społecznej, rynku pracy, edukacji i zdrowia.
- Inicjowanie i wspieranie przedsięwzięć podejmowanych we współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej.
- Wspieranie tworzenia i funkcjonowania Centrów Usług Społecznych i innych podmiotów działających w sferze pomocy i integracji społecznej.
- Zwiększanie dostępu do informacji, a także wymiana informacji między podmiotami i instytucjami działającymi w obszarze polityki społecznej.

Cel operacyjny 7.3: Wzmocnienie roli i potencjału kadr pomocy i integracji społecznej oraz innych polityk sektorowych istotnych z punktu widzenia włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa

Kierunki działań:

- Tworzenie warunków do podnoszenia kompetencji i kwalifikacji kadr działających w obszarze polityki społecznej poprzez organizację szkoleń, w tym specjalistycznych, kursów, warsztatów, seminariów, konferencji, wizyt studyjnych i in.
- Wsparcie pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej m.in. poprzez superwizję, wsparcie psychologiczne, prawne i organizacyjne oraz poprawę warunków pracy.
- Promocja zawodów pomocowych oraz kształcenia w tym obszarze (np. wprowadzanie kierunków zamawianych), rozszerzanie dostępu do kształcenia w zawodach m.in. pracownika socjalnego, asystenta rodziny, asystenta osoby niepełnosprawnej, opiekuna środowiskowego.
- Wzmacnianie pozytywnego wizerunku pracowników oraz instytucji pomocy i integracji społecznej.
- Rozwój badań z zakresu pomocy i integracji społecznej.

6. PROGNOZA ZMIAN W ZAKRESIE OBJĘTYM STRATEGIĄ

Prognoza zmian została przeprowadzona w oparciu o **diagnozę sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa warmińsko-mazurskiego**. Opiera się ona na założeniu, że zaplanowane działania będą sukcesywnie realizowane przy efektywnym wykorzystaniu zasobów instytucjonalnych i organizacyjnych, uwzględniając jednak zagrożenia, które mogą utrudniać realizację *Strategii*.

Prognozą objęto **siedem obszarów strategicznych**:

Obszar strategiczny	Prognoza zmian
<p>RODZINA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie rodzinom dostępu do wysokiej jakości usług społecznych. • Zmniejszenie liczby rodzin doświadczających trudności opiekuńczo-wychowawczych. • Poprawa kompetencji rodziców i opiekunów w zakresie funkcjonowania rodziny oraz wychowywania dzieci. • Wzmocnienie systemu wsparcia rodzin oraz pieczy zastępczej. • Deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej. • Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji w rodzinach. • Integracja rodzin oraz zwiększenie ich aktywności społecznej. • Zapewnienie godnych warunków bytowych osobom i rodzinom. • Zmniejszenie liczby osób i rodzin dotkniętych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. • Skuteczna aktywizacja i integracja osób wyizolowanych ze społeczeństwa. • Zapewnienie poczucia bezpieczeństwa materialnego mieszkańcom województwa.
<p>SENIORZY</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa dostępu osób starszych do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych. • Zapewnienie dobrej jakości życia osobom starszym. • Wydłużanie okresu życia w pełnej sprawności, umożliwiające dłuższą pracę zawodową oraz rozwój osobisty. • Zwiększenie bezpieczeństwa osób starszych. • Zwiększenie liczby osób starszych posługujących się nowymi technologiami w codziennym życiu.

	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój wolontariatu między- i wewnątrzpokoleniowego na rzecz osób starszych, a także innych form samopomocy i wsparcia. • Zwiększenie zaangażowania osób starszych w sprawy lokalne.
<p>OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnościami do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych. • Poprawa jakości życia osób z niepełnosprawnościami. • Lepsze zaspokojenie potrzeb egzystencjalnych oraz potrzeb wyższego rzędu przez osoby z niepełnosprawnościami. • Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami, w tym m.in. edukacyjnej, społecznej, zawodowej. • Poprawa dostępności przestrzeni publicznej dla osób o ograniczonej sprawności i różnych rodzajach niepełnosprawności.
<p>PROFILAKTYKA UZALEŻNIEŃ I PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie świadomości i wrażliwości społecznej w obszarach uzależnień i przemocy w rodzinie. • Zwiększenie skuteczności działań w zakresie profilaktyki i promocji zdrowia. • Wzmocnienie systemu pomocy i wsparcia osób zagrożonych i dotkniętych problemami uzależnień oraz przemocy w rodzinie. • Zmniejszenie skali zagrożenia i występowania uzależnień, w szczególności wśród dzieci i młodzieży. • Zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinach zamieszkujących województwo. • Skuteczna aktywizacja społeczna i zawodowa osób uzależnionych.
<p>WSPIERANIE ZATRUDNIENIA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie potencjału, aktywności zawodowej i mobilności mieszkańców województwa. • Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych w województwie. • Zniwelowanie barier utrudniających dostęp do rynku pracy osobom w szczególnie trudnej sytuacji. • Ułatwienie dostępu do rynku pracy osobom wychowującym małe dzieci. • Ograniczenie skali długotrwałego bezrobocia.
<p>EKONOMIA SPOŁECZNA I SOLIDARNA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie potencjału i konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej. • Szerokie włączenie podmiotów ekonomii

	<p>społecznej w realizację usług społecznych.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Powszechne stosowanie przez samorządy klauzul społecznych w zamówieniach publicznych. • Zwiększenie świadomości społecznej w obszarze ekonomii społecznej i solidarnej. • Wzmocnienie systemu wsparcia ekonomii społecznej i solidarnej w regionie. • Rozwój i wzmocnienie współpracy na linii nauka-biznes-ekonomia społeczna i solidarna.
<p>KAPITAŁ SPOŁECZNY</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost partycypacji i integracji społecznej w lokalnych społecznościach. • Wzmocnienie poczucia wpływu mieszkańców województwa na sprawy lokalne. • Zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców województwa. • Efektywna i skuteczna współpraca międzyinstytucjonalna oraz międzysektorowa w województwie. • Zwiększenie liczby i skali przedsięwzięć realizowanych w partnerstwach międzyinstytucjonalnych i międzysektorowych. • Zwiększenie potencjału i roli instytucji oraz organizacji działających w obszarze polityki społecznej. • Zwiększenie kompetencji i kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej.

Jak już zostało wspomniane, prognoza zmian opiera się na **założeniu efektywnej realizacji zaplanowanych działań**. Należy jednak wziąć pod uwagę czynniki, które mogą negatywnie wpłynąć na sytuację społeczną. W tym zakresie warto wskazać na nieprzewidywalną sytuację epidemiologiczną związaną z pandemią koronawirusa w Polsce w 2020 i 2021 roku. Trudno obecnie określić, jakie przyniesie skutki w perspektywie długoterminowej, natomiast według wstępnych prognoz efektem zamrożenia gospodarki i izolacji społecznej może być w najbliższych latach kryzys gospodarczy, rosnące bezrobocie oraz pogłębiające się problemy i dysfunkcje rodzin. Dlatego strategia powinna **uwzględniać skuteczne zarządzanie w sytuacjach kryzysowych oraz innowacyjne metody pracy, a także elastyczność i reagowanie na zmiany**. Ważne są też globalne aspekty środowiskowe, w szczególności zmniejszające się możliwości dostępu do tak ważnych zasobów jak energia, czysta woda czy żywność, wzrost zanieczyszczeń wprowadzanych do środowiska, wymieranie gatunków i zmiany klimatyczne. W najbliższych latach mogą one znacząco wpłynąć na jakość życia i funkcjonowanie mieszkańców, sprzyjając obniżeniu poziomu zdrowotności społeczeństwa czy zwiększaniu zasięgu ubóstwa

(w obliczu coraz bardziej realnego kryzysu energetycznego, żywnościowego)
pomimo podjętych działań zaradczych.

7. SPOSÓB REALIZACJI STRATEGII

Specyfika zarządzania realizacją strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej wynika z charakteru tego dokumentu oraz regulacji prawnych określających ramy jej wdrażania. Zgodnie z art. 21 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, opracowanie, aktualizowanie i realizacja strategii jest zadaniem obowiązkowym województwa. Kluczową rolę w planowaniu oraz podejmowaniu decyzji strategicznych będą odgrywały władze samorządu województwa.

Wdrażanie *Strategii* będzie odbywać się głównie **poprzez bieżące działania ROPS** a także poprzez **działania innych departamentów** Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie i Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie. Ponadto w wykonanie działań zaangażowane będą m.in. następujące podmioty:

- ✓ samorządy gmin i powiatów;
- ✓ administracja rządowa;
- ✓ jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej;
- ✓ jednostki organizacyjne wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- ✓ instytucje rynku pracy;
- ✓ placówki działające w obszarze oświaty, kultury, sportu i edukacji;
- ✓ placówki ochrony zdrowia;
- ✓ Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
- ✓ organizacje pozarządowe;
- ✓ podmioty ekonomii społecznej.

Zgodnie z art. 113 ust. 2 ww. ustawy instytucjonalnym koordynatorem wdrażania *Strategii polityki społecznej* będzie Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, odpowiedzialny za realizację zadań **w pięciu kluczowych obszarach**:

- ✓ czynności operacyjne – ustalanie z interesariuszami bieżących potrzeb, podziału zadań i odpowiedzialności, a także uszczegóławianie zapisów *Strategii* w postaci programów wynikających z różnych ustaw;
- ✓ czynności monitorujące – regularny monitoring poziomu osiągnięcia celów i rezultatów oraz zakresu zrealizowanych działań;
- ✓ czynności informacyjno-konsultacyjne – przekazywanie władzom, partnerom oraz mieszkańcom informacji na temat stanu wdrożenia *Strategii*, a także pozyskiwanie informacji zwrotnej w tym zakresie;
- ✓ czynności wnioskodawcze – przedkładanie władzom oraz lokalnym partnerom stosownych wniosków oraz rekomendacji dotyczących decyzji i działań korygujących wdrażanie *Strategii* oraz aktualizacji dokumentu.

Podstawowymi narzędziami służącymi wdrażaniu *Strategii* będą **wojewódzkie programy z zakresu polityki społecznej**, w szczególności:

- ✓ wojewódzki program wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- ✓ wojewódzki program polityki prorodzinnej;
- ✓ wojewódzki program polityki senioralnej;
- ✓ wojewódzki program wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób z niepełnosprawnościami;
- ✓ wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- ✓ wojewódzki program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych;
- ✓ wojewódzki program przeciwdziałania narkomanii;
- ✓ wojewódzki program ochrony zdrowia psychicznego;
- ✓ wojewódzki program rozwoju ekonomii społecznej;
- ✓ regionalny plan działań na rzecz zatrudnienia w województwie warmińsko-mazurskim.
- ✓ wojewódzki program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionym w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Z uwagi na szerokie zaangażowanie przedstawicieli różnych sfer życia społeczno-gospodarczego województwa w opracowywanie niniejszej *Strategii*, a także szczególne znaczenie współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej dla realizacji jej celów, niezbędne będzie utworzenie zespołu zadaniowego ds. wdrażania i monitoringu strategii. W jego skład powinni wejść przedstawiciele kluczowych instytucji i organizacji zaangażowanych w realizację *Strategii*. Ważne jest zatem, aby w pracach uczestniczyli nie tylko reprezentanci jednostek organizacyjnych województwa, ale również przedstawiciele administracji rządowej, samorządów powiatów i gmin, a także sektora ekonomii społecznej. Do **zadań zespołu** będzie należało podejmowanie działań wspierających merytorycznie proces wdrażania *Strategii*, w szczególności poprzez:

- 1) pozyskiwanie, analizę oraz wymianę informacji na temat problemów i potrzeb społecznych w zakresie objętym strategią;
- 2) udział w opracowywaniu programów i dokumentów służących realizacji strategii;
- 3) śledzenie i ocenę wpływu uwarunkowań zewnętrznych, np. zmian prawa, procesów ekonomicznych czy zjawisk społeczno-kulturowych, na aktualność założeń strategii;
- 4) przygotowanie raportów monitoringowych zawierających informacje na temat stanu wdrażania strategii;
- 5) przedkładanie władzom samorządu województwa wniosków i rekomendacji.

8. RAMY FINANSOWE

Strategia polityki społecznej będzie realizowana przy łącznym wykorzystaniu środków finansowych pochodzących z różnych źródeł.

Przewidywane źródła finansowania to:

- fundusze Unii Europejskiej;
- środki własne samorządu województwa;
- środki własne gmin i powiatów;
- środki budżetu państwa;
- środki z funduszy krajowych (np. z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych) oraz środki pozyskiwane z celowych programów realizowanych na szczeblu krajowym;
- środki własne partnerów biorących udział w realizacji celów *Strategii* (np. organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej, podmiotów prywatnych).

Projekt *Umowy Partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021-2027 w Polsce* przewiduje na kontynuację RPO Warmińsko-Mazurskiego alokację EFS+ w łącznej wysokości 308 mln EUR. Przyjmując założenie, że obligatoryjna jest koncentracja tematyczna na walkę z ubóstwem i promowanie włączenia społecznego na poziomie **co najmniej 25% zasobów EFS+ w ramach Celu 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, minimalny udział alokacji na obszar włączenia i integracji społecznej wynosi zatem 77 mln EUR**. Niemniej budżet Programu Regionalnego na lata 2021-2027 *Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur* zostanie uzgodniony ze stroną rządową w *Kontrakcie Programowym dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego*.

Budżet Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie przeznaczony na realizację zadań własnych (w tym np. zwalczanie narkomanii, przeciwdziałanie alkoholizmowi, przeciwdziałanie przemocy, wsparcie osób z niepełnosprawnościami) **wyniósł w 2019 roku 25 909 536 zł**.

Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostek samorządu terytorialnego **w 2019 roku wyniosły ogółem 2 797 650 358 zł**.

Przewidywany budżet na realizację zadań związanych z polityką społeczną **na realizację działań *Strategii* w latach 2021-2030 wynosi w przybliżeniu 23,384 mld zł**.

9. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII

Monitoring stanowi podstawę sprawozdawczości, zarządzania zmianą oraz ewaluacji. Obejmuje on systematyczne zbieranie informacji dotyczących użytych zasobów i uzyskanych efektów w ramach podjętej interwencji. Gromadzenie danych, ich analiza i interpretacja pozwolą ocenić stopień realizacji *Strategii* oraz umożliwią wprowadzenie do dokumentu ewentualnych zmian i korekt. Ponadto monitoring uzupełniony okresową ewaluacją może stać się źródłem cennych wskazówek dla działań korygujących i usprawniających, a także aktualizacji przyjętych planów.

Monitoring *Strategii polityki społecznej* będzie prowadzony **w okresach dwuletnich**, za każde dwa zakończone lata kalendarzowe. Jego przedmiotem będą wskaźniki określone dla każdego celu operacyjnego. Zebrane dane statystyczne oraz dane pochodzące od podmiotów zaangażowanych w realizację *Strategii* zostaną opracowane w formie raportów z monitoringu *Strategii*, służących potrzebom wewnętrznym oraz działaniom informacyjnym adresowanym do szerszej opinii publicznej. Raporty te powinny zawierać w szczególności ogólną charakterystykę bieżącej sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa, prezentację obszarów i celów *Strategii* oraz zrealizowanych wskaźników, opis podjętych działań, a także wnioski i rekomendacje. Raporty będą wypracowane z udziałem zespołu ds. wdrażania i monitoringu strategii, a następnie przedkładane zarządowi województwa warmińsko-mazurskiego.

Wypracowane wnioski i rekomendacje wspomogą proces decyzyjny oraz zarządzanie informacjami, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane odchylenia od pierwotnych założeń.

Przedmiotem monitorowania *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030* będą **następujące wskaźniki**:

L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO WERYFIKACJI
OBSZAR STRATEGICZNY I: RODZINA		
CEL STRATEGICZNY 1: WZMOCNIENIE AKTYWNOŚCI ORAZ SAMODZIELNOŚCI OSÓB I RODZIN		
Cel operacyjny 1.1: Rozwój form wspierania rodzin, w tym z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi		
1.	Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, potrzeby ochrony macierzyństwa	OZPS
2.	Liczba rodzin wspierających	OZPS
3.	Liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego,	OZPS

L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO WERYFIKACJI
	w tym rodzinnego	
4.	Liczba osób objętych kontraktem socjalnym	OZPS
5.	Liczba gmin, na terenie których prowadzone jest poradnictwo specjalistyczne	ROPS
6.	Liczba osób korzystających z placówek wsparcia dziennego	OZPS/ROPS
7.	Liczba osób objętych interwencją kryzysową	OZPS
8.	Liczba rodzin objętych pracą asystentów rodziny	OZPS/ROPS
9.	Liczba dzieci i młodzieży korzystających z programów stypendialnych	ROPS
10.	Przyrost naturalny na 1.000 ludności	GUS
Cel operacyjny 1.2: Zapewnienie osobom i rodzinom, w tym z kręgu ryzyka socjalnego dostępu do wysokiej jakości usług społecznych		
11.	Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy z powodu ubóstwa, długotrwałej i ciężkiej choroby, bezdomności, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	OZPS
12.	Liczba osób objętych indywidualnymi programami wychodzenia z bezdomności	ROPS
13.	Liczba osób objętych programami na rzecz wsparcia osób opuszczających zakłady karne	ROPS
14.	Liczba mieszkań komunalnych	OZPS
15.	Liczba gmin z dostępem do transportu publicznego	GUS
16.	Liczba gospodarstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego	GUS
Cel operacyjny 1.3: Tworzenie warunków do rozwoju pieczy zastępczej i adopcji		
17.	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej	OZPS
18.	Liczba rodzin zastępczych	OZPS
19.	Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych	ROPS
20.	Liczba dzieci do 18 r. ż. powracających z pieczy zastępczej do rodziny	ROPS
21.	Liczba przeszkolonych kandydatów na rodziców adopcyjnych	ROPS
22.	Liczba dzieci przysposobionych	OZPS
23.	Liczba rodzin objętych wsparciem koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej	OZPS
24.	Liczba mieszkań chronionych treningowych dla usamodzielniających się pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej oraz liczba osób z nich korzystających	ROPS

L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO WERYFIKACJI
25.	Liczba osób, które realizowały indywidualny program usamodzielnienia	ROPS
OBSZAR STRATEGICZNY II: SENIORZY		
CEL STRATEGICZNY 2: WZROST JAKOŚCI ŻYCIA OSÓB STARSZYCH		
Cel operacyjny 2.1: Zapewnienie osobom starszym dostępu do wysokiej jakości usług społecznych		
26.	Liczba dziennych placówek wsparcia osób starszych	OZPS/ROPS
27.	Liczba uczestników dziennych placówek wsparcia osób starszych	OZPS/ROPS
28.	Liczba osób starszych objętych usługami społecznymi w tym: usługami opiekuńczymi, teleopieką, wsparciem asystentów osób starszych	OZPS
29.	Liczba utworzonych miejsc opieki wytchnieniowej	OZPS
30.	Liczba poradni geriatrycznych i lekarzy geriatrów	ROPS
31.	Liczba oddziałów geriatrycznych i miejsc na tych oddziałach	ROPS
32.	Liczba mieszkań chronionych dla osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz liczba osób z nich korzystających	OZPS
Cel operacyjny 2.2: Tworzenie warunków do wszechstronnej aktywności osób starszych		
33.	Liczba Uniwersytetów/Akademii Trzeciego Wieku i ich słuchaczy	ROPS
34.	Liczba gminnych rad seniorów	ROPS
35.	Liczba seniorskich sekcji, grup, klubów turystycznych i sportowo rekreacyjnych	ROPS
36.	Liczba zadań zleconych organizacjom pozarządowym z zakresu aktywności osób starszych oraz liczba uczestników tych zadań	ROPS
OBSZAR STRATEGICZNY III: OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI		
CEL STRATEGICZNY 3: ZWIĘKSZENIE AKTYWNOŚCI OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W ŻYCIU RODZINNYM, SPOŁECZNYM I ZAWODOWYM		
Cel operacyjny 3.1: Ułatwienie dostępu do usług w zakresie zapobiegania niepełnosprawności oraz ograniczania jej skutków		

L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO WERYFIKACJI
37.	Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności i długotrwałej lub ciężkiej choroby	OZPS
38.	Liczba lekarzy psychiatrów, w tym psychiatrów dziecięcych	NFZ
39.	Liczba powiatów, na terenie których w danym roku funkcjonował co najmniej jeden podmiot/ placówka zdrowia psychicznego na kontrakcie z NFZ, w tym liczba osób korzystających	NFZ
40.	Liczba osób, które skorzystały z oferty centrów zdrowia psychicznego, w tym dzieci, młodzież i osoby starsze	NFZ
41.	Liczba dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju psychoruchowego	ROPS
42.	Liczba dzieci niepełnosprawnych objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną na terenie przedszkola i szkoły	ROPS
43.	Liczba osób z niepełnosprawnościami, które skorzystały w środowisku lokalnym z obiektów służących rehabilitacji, wspartych m. in. ze środków PFRON	ROPS
Cel operacyjny 3.2: Poprawa zapewniania dostępności i tworzenie warunków do aktywnego udziału osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin w życiu społecznym i zawodowym		
44.	Liczba osób korzystających z usług ośrodków wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami	ROPS
45.	Liczba osób z niepełnosprawnościami, uczestniczących w zadaniach z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej, realizowanych przez organizacje pozarządowe	ROPS
46.	Liczba podmiotów realizujących innowacyjne usługi dla osób z niepełnosprawnościami	ROPS
47.	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych aktywizacją społeczną i zawodową	ROPS
48.	Liczba osób z niepełnosprawnościami – bezrobotnych, poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu, które podjęły pracę, w tym w ramach samozatrudnienia	ROPS
49.	Liczba podmiotów publicznych, które podjęły działania mające na celu zapewnienie dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej osobom z niepełnosprawnościami	ROPS
50.	Liczba osób z niepełnosprawnościami, które skorzystały z dofinansowań likwidacji barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się, w związku z ich indywidualnymi potrzebami	ROPS
51.	Liczba mieszkań dostosowanych do potrzeb osób z	ROPS

L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO WERYFIKACJI
	niepełnosprawnościami	
52.	Wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w wieku 15-64 lata	GUS/BDL
OBSZAR STRATEGICZNY IV: PROFILAKTYKA UZALEŻNIEŃ I PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY		
CEL STRATEGICZNY 4: ZINTEGROWANIE I WZMACNIANIE DZIAŁAŃ NA RZECZ PROFILAKTYKI I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ZWIĄZANYCH Z UZALEŻNIENIAMI ORAZ ZJAWISKIEM PRZEMOCY		
Cel operacyjny 4.1: Zwiększanie skali i skuteczności działań z zakresu promocji zdrowia i profilaktyki		
53.	Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie, alkoholizmu i narkomanii	OZPS
54.	Liczba wspartych programów profilaktycznych oraz liczba ich uczestników	ROPS
55.	Liczba działań zmierzających do ograniczania dostępności do alkoholu	ROPS
56.	Liczba wspartych placówek zapewniających pomoc i wsparcie dzieciom i młodzieży z problemami oraz ich rodzicom i opiekunom	ROPS
57.	Liczba poradni odwykowych i profilaktyki osób uzależnionych oraz liczba osób objętych leczeniem	ROPS
58.	Liczba zadań na rzecz osób uzależnionych zleconych do realizacji przez Samorząd Województwa	ROPS
Cel operacyjny 4.2: Zwiększanie skuteczności działań z zakresu redukcji szkód związanych z uzależnieniami oraz reintegracji zdrowotnej, społecznej i zawodowej osób uzależnionych		
59.	Liczba zmodernizowanych podmiotów leczenia odwykowego i uzależnień, dostosowanych do potrzeb osób korzystających ze wsparcia	ROPS
60.	Liczba osób objętych wsparciem programów z zakresu redukcji szkód oraz działań w środowiskach szczególnie narażonych na uzależnienia	ROPS
Cel operacyjny 4.3: Zwiększanie wsparcia i ochrony osób zagrożonych i dotkniętych problemem przemocy w rodzinie oraz wspieranie działań interwencyjnych, korekcyjnych i edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc		
61.	Liczba utworzonych „Przyjaznych Pokoi Przesłuchań Dzieci”	ROPS

L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO WERYFIKACJI
62.	Liczba osób uczestniczących w programach korekcyjno-educacyjnych	ROPS
63.	Liczba rodzin objętych procedurą Niebieskie Karty	ROPS
64.	Liczba osób objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych	ROPS
65.	Liczba gmin i powiatów włączających się w kampanie społeczne mobilizujące społeczność do aktywnego przeciwstawiania się przemocy w rodzinie	ROPS
OBSZAR STRATEGICZNY V: WSPIERANIE ZATRUDNIENIA		
CEL STRATEGICZNY 5: OGRANICZENIE BEZROBOCIA ORAZ BIERNOŚCI ZAWODOWEJ WŚRÓD MIESZKAŃCÓW WOJEWÓDZTWA		
Cel operacyjny 5.1: Zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej osób bezrobotnych, biernych zawodowo oraz zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym		
66.	Odsetek osób które podjęły pracę po zakończeniu programów, projektów w stosunku do ogółu osób uczestniczących w tych projektach	ROPS/WUP
67.	Liczba projektów i programów mających na celu aktywizację społeczną i zawodową uczestników	ROPS/WUP
68.	Współczynnik aktywności zawodowej	BDL/GUS
69.	Stopa bezrobocia w województwie (w %)	GUS/BDL
70.	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców	GUS
71.	Liczba osób, którym udzielono wsparcia w postaci poradnictwa zawodowego, pośrednictwa pracy i staży zawodowych	ROPS
Cel operacyjny 5.2: Kreowanie warunków sprzyjających większej dostępności do rynku pracy		
72.	Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy z powodu bezrobocia	OZPS
73.	Liczba projektów w zakresie usług opieki nad dziećmi w żłobkach, przedszkolach, klubach dziecięcych lub u dziennych opiekunów (Maluch +)	MRiPS
74.	Odsetek dzieci do lat 3 objętych opieką żłobkową	GUS
75.	Liczba kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka na 10 tys. mieszkańców	GUS

L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO WERYFIKACJI
OBSZAR STRATEGICZNY VI: EKONOMIA SPOŁECZNA I SOLIDARNA		
CEL STRATEGICZNY 6: ZWIĘKSZENIE UDZIAŁU EKONOMII SPOŁECZNEJ I SOLIDARNEJ W ROZWOJU SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH		
Cel operacyjny 6.1: Podniesienie potencjału i konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej oraz ich znaczenia w procesie reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym		
76.	Liczba pracowników PES, w tym PS, którzy wzięli udział w szkoleniach, doradztwie	ROPS
77.	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	ROPS
78.	Liczba PES, które skorzystały z instrumentów finansowych	ROPS
79.	Liczba JST stosujących klauzule społeczne w zamówieniach publicznych	ROPS
80.	Liczba funkcjonujących PES i PS spółdzielni socjalnych, przedsiębiorstw społecznych	ROPS
Cel operacyjny 6.2: Podniesienie świadomości oraz upowszechnianie pozytywnych postaw wokół ekonomii społecznej i solidarnej		
81.	Liczba kampanii medialnych promujących ekonomię społeczną i solidarną	ROPS
82.	Liczba szkół i uczelni uczestniczących w działaniach upowszechniających ekonomię społeczną	ROPS
83.	Liczba inicjatyw na rzecz współpracy nauki, biznesu i ekonomii społecznej	ROPS
OBSZAR STRATEGICZNY VII: KAPITAŁ SPOŁECZNY		
CEL STRATEGICZNY 7: BUDOWANIE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ POPRZEC WZMOCNIENIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO		
Cel operacyjny 7.1: Wzrost aktywności, partycypacji i integracji społecznej mieszkańców województwa na rzecz rozwoju lokalnego		
84.	Liczba centrów wolontariatu	ROPS
85.	Liczba gmin realizujących budżet obywatelski (i inne fundusze lokalne)	ROPS
86.	Liczba inicjatyw zgłoszonych w ramach BO/funduszy lokalnych	ROPS

L.P.	WSKAŹNIK POMIARU	ŹRÓDŁO WERYFIKACJI
87.	Liczba zarejestrowanych stowarzyszeń, fundacji i organizacji	GUS
88.	Liczba organizacji pozarządowych i społecznych biorących udział w pracach przy tworzeniu polityki społecznej	ROPS
89.	Liczba zadań i organizacji, którym zlecono zadania z zakresu polityki społecznej oraz liczba uczestników tych zadań	ROPS
Cel operacyjny 7.2: Rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego w województwie		
90.	Liczba koalicji, partnerstw lokalnych i regionalnych	ROPS
91.	Liczba przedsięwzięć podjętych w ramach partnerskiej współpracy	ROPS
92.	Liczba utworzonych Centrów Usług Społecznych i innych podmiotów działających w sferze pomocy i integracji społecznej	ROPS
Cel operacyjny 7.3: Wzmocnienie roli i potencjału kadr pomocy i integracji społecznej oraz innych polityk sektorowych istotnych z punktu widzenia włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa		
93.	Liczba pracowników uczestniczących w studiach, szkoleniach, kursach i innych formach doskonalenia zawodowego	ROPS
94.	Liczba pracowników socjalnych objętych superwizją, wsparciem psychologicznym, prawnym i organizacyjnym	ROPS

Ewaluacja, jako proces badania oraz oceny wartości i jakości podejmowanych działań, jest szczególnie ważna w kontekście „uczenia się” organizacji oraz doskonalenia realizowanych strategii, programów i projektów²⁸. Jej istotą jest użyteczność, to znaczy możliwość wykorzystania jej wyników w praktyce. Punktem wyjścia powinno być zatem precyzyjne określenie celu i przedmiotu ewaluacji, a także sformułowanie kluczowych pytań, na które odpowiedzi będzie się poszukiwać. Następnie należy zweryfikować dostępne metody zbierania danych oraz źródła informacji. Ewaluacja może zakładać wykorzystanie różnorodnych metod i narzędzi badawczych (np. analiza danych zastanych, ankieta, wywiad indywidualny lub grupowy), aczkolwiek trzeba również pamiętać o wymogu praktyczności, czyli aby dane były gromadzone przy zachowaniu rozsądnych kosztów.

Ewaluacja powinna bazować na pięciu kryteriach wiążących się z kierunkami poszukiwań badawczych, które można przedstawić w formie pytań²⁹:

- **Trafność** (odpowiedniość, adekwatność) – pokazuje zgodność celów i metod wdrażania strategii z rzeczywistymi potrzebami i problemami społecznymi.
- **Skuteczność** – pozwala ocenić stopień realizacji zakładanych celów i działań, ich zgodność z planem, a także wpływ czynników zewnętrznych.
- **Efektywność** (wydajność) – bada relacje między nakładami, kosztami i zasobami a osiągniętymi efektami interwencji.
- **Użyteczność** – odnosi się do rzeczywistych efektów i ich adekwatności do sytuacji oraz wyzwań społeczno-ekonomicznych w trakcie lub po zakończeniu realizacji strategii.
- **Trwałość** – obejmuje pytania o ciągłość efektów interwencji, przede wszystkim pozytywnych, w perspektywie średnio- i długookresowej.

Należy jednak podkreślić, iż poprawnie przeprowadzona ewaluacja nie powinna odnosić się do wszystkich aspektów realizacyjnych strategii – z uwagi na zbyt szeroki zakres dokumentu. Należy natomiast koncentrować się na wybranych aspektach jej wdrażania, szczególnie istotnych dla władz samorządu, jednostek organizacyjnych oraz partnerów. Wybór formy i zakresu badań ewaluacyjnych powinien zostać podjęty na podstawie analizy potrzeb wynikających z raportów monitoringowych.

²⁸ Ewaluacja w praktyce sektora publicznego, w: *Ewaluacja jako standard zarządzania w sektorze publicznym*, K. Olejniczak, M. Ferry, red. B. Pietras-Goc, Kraków 2008.

²⁹ Por. *Podstawy ewaluacji dla pomocy społecznej*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Kraków 2010.